

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ โดยกำหนดสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 1.1 ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย
2. การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 2.1 ความหมาย
 - 2.2 กระบวนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 2.3 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 2.4 ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 2.5 การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวทาง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. คุณภาพการศึกษา
 - 3.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
 - 3.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้การศึกษาามีคุณภาพ
 - 3.2 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การประกันคุณภาพการศึกษา
 - 4.1 ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 4.2 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
 - 4.3 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 4.4 กรอบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
 - 4.5 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา
 - 4.6 การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
5. การประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

- 5.1 เหตุผลของการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา
- 5.2 วัตถุประสงค์การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา
- 5.3 แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา
- 5.4 เป้าหมายการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา
- 5.5 นโยบายและมาตรการของการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- 5.6 โครงสร้างของการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา
- 5.7 การบริหารระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม แผนกสามัญศึกษา
- 5.8 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา
6. มาตรฐานคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- 6.1 มาตรฐานด้านผลผลิต
- 6.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ
- 6.3 มาตรฐานด้านปัจจัย
7. มาตรฐานคุณภาพศึกษาด้านกระบวนการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา
- 7.1 ด้านการบริหารจัดการ
- 7.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 7.3 ด้านการพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากร
- 7.4 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาครัฐและเอกชน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 8.1 งานวิจัยในประเทศ
- 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เป็นที่ทราบกันว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ยุทธยา ธิบุรี รัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในสมัยสุโขทัยพระเจ้าแผ่นดินได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ โดยเปิดให้มีการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นในพระราชวัง และกิจกรรมดังกล่าวได้กลายเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาในยุคหลัง ๆ

เนื่องจากการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าพระธรรมวินัย อันถือเป็นแก่นของพระศาสนา ดังนั้นจึงได้มีการเรียกชื่อระบบการศึกษาของสงฆ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องศึกษาคือพระธรรมวินัยว่า “พระปริยัติธรรม” ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกรวมๆ กันของระบบ การศึกษาทั้งหมดของคณะสงฆ์ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาพระปริยัติธรรมได้แบ่งเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของการจัดการศึกษา คือ (1) พระปริยัติธรรม แผนกธรรม - บาลี หมายถึง การศึกษาของคณะสงฆ์ที่ว่าด้วยเรื่องของเนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ พระพุทธศาสนา พัฒนาการและหลักธรรมต่างๆ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนไว้ในสมัย พุทธกาล รวมถึงเนื้อหาด้านอักษรศาสตร์ คือ ภาษาบาลีซึ่งถือได้ว่าเป็นภาษาที่ใช้สำหรับจารึก พระไตรปิฎก คณะสงฆ์ได้จัดหลักสูตรประเภทนี้ไว้ 8 ระดับ/ชั้น (ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 9) ซึ่งเหตุผลสำหรับการจัดหลักสูตรบาลีขึ้นก็เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เข้าใจหลักภาษาจารึก พระไตรปิฎกและสามารถอ่านและแปลข้อความในพระไตรปิฎกได้ (2) พระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษา หมายถึง ระบบการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดขึ้นเพื่อเป็นการปรับประยุกต์ความรู้ใน ทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ของยุคสมัย โดยการจัดการเรียนการสอนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้นนั้น ทางคณะสงฆ์ได้จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตร ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

จะเห็นได้ว่า การศึกษาของคณะสงฆ์นั้น เมื่อกล่าวถึงภาพรวมแล้วก็เรียกว่าการศึกษา พระปริยัติธรรม ซึ่งได้มีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสมณ ภาวะของพระภิกษุ สามเณร อย่างไรก็ตามในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยเท่านั้นคือ

1.1 ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย

1.1 ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เดิมทีการจัดการศึกษาขณะสงฆ์นั้นเป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาทั้งทางด้านหลักธรรมอันเป็นภูมิปัญญาของคนในสมัยโบราณ การจัดการศึกษานั้นเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความจำเป็นหลัก โดยวิธีการสำคัญสำหรับการศึกษาในสมัยนั้นก็ คือ การท่องจำแบบมุขปาฐะ เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีเทคโนโลยีในการพิมพ์ แม้ในระยะหลังมีวิวัฒนาการด้านการพิมพ์แล้ว แต่วัฒนธรรมหรือรูปแบบของการเรียนการสอนของพระสงฆ์ก็ยังไม่แตกต่างจากเดิม จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คณะสงฆ์ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ่อยครั้งว่าจัดการเรียนการสอนแบบไม่มีพัฒนาการและคงใช้วิธีการเรียนการสอนที่ล้าสมัย

อย่างไรก็ตามเมื่อโลกมีวิวัฒนาการไปสู่ความเจริญมากขึ้นทำให้คณะสงฆ์จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบและการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบันซึ่งจัดได้ว่าเป็นสมัยของโลกวิทยาศาสตร์ขั้นก้าวหน้าซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น คณะสงฆ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนท่าทีวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของคณะสงฆ์ก็คือ การปรับเปลี่ยนประยุกต์รูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษาให้กลมกลืนระหว่างความรู้ในพระไตรปิฎกกับวิชาการโลกยุคใหม่ เช่น ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งการประยุกต์นี้ปรากฏอยู่ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เรียกว่า พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาดังต่อไปนี้

การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีมูลเหตุมาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ มหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งมีความเจริญก้าวหน้ามาก ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดแผนกมัธยมศึกษา ขึ้นมาเรียกว่า โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นกธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มาเข้าเรียน ต่อมาโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้ขยายไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุ สามเณรนิยมเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์องค์การการศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่เรียกว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดโดยมต คณะสังฆมนตรี และกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดเปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังสามารถรับ

ประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งกรณีเช่นนี้ทำให้คณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษารวมและบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษารวม และบาลีเสีย ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ฟั่น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก รวมเรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษาปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบคณะสงฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัด และกำหนดให้พระภิกษุ สามเณรเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่ต่อมาปรากฏว่าการตั้งสำนักเรียนดังกล่าวมีน้อย นักเรียน ก็นิยมเรียนกันน้อย เพราะพระภิกษุ สามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียนโดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้น นักเรียนโรงเรียนดังกล่าวจึงได้พากันเข้าเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้น โดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการมาสมัครสอบเทียบบ้างเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นไร้ทิศทางและเกิดความสับสนเป็นอันมาก (กิตติ ธีรसानนท์, 2541: 3-4)

ขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎร นำโดย นายอายุร ฝ้ายคุณวงศ์ (อดีตพระครูโณนบรรณสาร ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดโสมนัสวิหาร) และคณะจากจังหวัดมหาสารคามได้ยื่นเรื่องขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร กรมการศาสนา ร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาถึงความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้ง โรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุ สามเณร โดยให้เรียนทั้ง วิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเองและ โดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถร) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป” ดังแสดงในบันทึกข้อความ (หน้า 17) ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514

และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 (ที่ใช้ในปัจจุบัน) ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1 (หน้า 18) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่ง รายงานเสนอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา ปัจจุบันการศึกษาประเภทนี้ได้ เจริญรุดหน้ามาโดยลำดับ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากระจายอยู่ตามจังหวัด ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง ของ คณะสงฆ์ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสศึกษาวิชาสามัญตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักสูตรที่ใช้ การศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ ได้แก่ วิชาภาษาบาลี ธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ศาสนศิลป์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ สังคม วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่ เหมาะกับยุคสมัย และพระภิกษุสามเณรเรียนได้ไม่ผิดต่อวินัยสงฆ์ เพราะมุ่งหมายให้ พระภิกษุ สามเณรมีจริยาวัตร และบุคลิกภาพเหมาะสมตามสมณภาวะ ช่วยให้มีความรู้ทั้งคดีโลกและคดี ธรรมปรับตัวเข้ากับสังคมส่วนร่วมได้ และมุ่งให้ผู้เรียนก้าวขึ้นไปศึกษาในระดับสูงขึ้นด้วย การดำเนินการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการบริหารโดยมีสภาการศึกษา ของคณะสงฆ์เป็นองค์การหลักที่ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง นอกจากนี้ก็มี กรมการศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (กิตติ ธีรसानต์. 2539 : 4)

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นมีพัฒนาการมาจาก ความพยายามของคณะสงฆ์ที่จะปรับปรุงการศึกษา ซึ่งเดิมมุ่งแต่การเรียนพระธรรมวินัยมา เป็น การเรียนในวิชาการทางโลก ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้มีความเท่าเทียมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถที่จะนำความรู้ที่ได้ไป ประยุกต์ใช้กับ ผู้คนร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับความเป็นสงฆ์ที่ถือ ว่าเป็นผู้ทรงความรู้และเป็นที่พึ่งของประชาชน

1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 (คูภาคผนวก ง หน้า 211) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายราชอาณาจักร กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่สมณภาวะ สามารถชำระและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุและสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปได้เช่นกัน ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาสเพียง 51 แห่งที่ได้เสนอขอจัดตั้งโรงเรียนต่อกรมการศาสนา ในปัจจุบันการศึกษาประเภทนี้ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาโดยลำดับจนมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กระจายอยู่ทั่วประเทศถึง 403 โรงเรียน มีนักเรียนจำนวนถึง 75,000 รูป (กรมการศาสนา. 2544 : 20)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมของการศึกษาสงฆ์มีการแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา คณะสงฆ์จังหวัดหนองคายได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร จึงได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น โดยได้เริ่มต้นจัดตั้งขึ้นที่โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดศรีชะเกษ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2514 และต่อมาได้มีผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนเพิ่มอีก 14 แห่งตามลำดับเวลาดังนี้

1. โรงเรียนวัดโกเสยเขต ตั้งอยู่ที่วัดโกเสยเขต ตำบลปะโค อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2533 โดยพระครูประภากรวิสุทธิ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง
2. โรงเรียนวัดศรีโสภณธรรมทาน ตั้งอยู่ที่วัดศรีโสภณธรรมทาน ตำบลบึงกาฬ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2534 โดยพระครูภาวนาภิธานท์ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง
3. โรงเรียนวัดเขตอุดมตั้งอยู่ที่วัดเขตอุดม ตำบลวัดธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2534 โดยพระครูโพธิ์ชัยวุฒิกิจ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

4. โรงเรียนไตรภูมิ ตั้งอยู่ที่วัดไตรภูมิ ตำบลเชกา อำเภอเชกา จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2534 โดยพระครูโสภิตจันทสาร เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

5. โรงเรียนวัดช้างเผือก ตั้งอยู่ที่วัดช้างเผือก ตำบลพรานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2534 โดยพระครูศรีนพบุรารักษ์ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

6. โรงเรียนวัดพระธาตุวิทยา ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุราษฎร์บำรุง ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2535 โดยพระครูสุญาณโสภิต เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

7. โรงเรียนวัดพระธาตุบังพวน ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุบังพวน ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2535 โดยพระครูเจติยานุรักษ์ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

8. โรงเรียนวัดอัมพวัน ตั้งอยู่ที่วัดอัมพวัน ตำบลท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2535 โดยพระครูอรุณปัญญาธร เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

9. โรงเรียนวัดเวฬุวน ตั้งอยู่ที่วัดเวฬุวน ตำบลชุมภูพร อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2536 โดยพระมหาณายก (มณตรี อภินนฺติโก) เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

10. โรงเรียนวัดโพธิสมภาร ตั้งอยู่ที่วัดโพธิสมภาร ตำบลคำบกหวาน อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2537 พระครูสถิตจันทโชติ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

11. โรงเรียนวัดป่าน้ำทอนใต้ ตั้งอยู่ที่วัดป่าน้ำทอนใต้ ตำบลค่านศรีสุข กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2538 พระมหาผินอศุคปญโญ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

12. โรงเรียนวัดคอนโพธิ์ธรรมสถาน ตั้งอยู่ที่วัดคอนโพธิ์ธรรมสถาน ตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2538 พระครูประดิษฐ์นิมานการ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

13. โรงเรียนวัดจันทรสัมคติ ตั้งอยู่ที่วัดจันทรสัมคติ ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540 พระราชธรรมโมลี เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

14. โรงเรียนวัดโพธิ์งาม ตั้งอยู่ที่วัดโพธิ์งาม ตำบลวัดหลวง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ตั้งเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540 พระสุนทรธรรมธาดา เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง

ปัจจุบันมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดหนองคาย รวมทั้งหมด 15 โรงเรียน สามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีฐานะยากจน หรือต้องการสืบทอดพระพุทธศาสนาเข้ามาบวชเรียนศึกษา ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายได้ จำนวน 2,914 รูป มีครูผู้สอนทั้งที่เป็นพระบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน 202 รูป/คน

2. การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นกิจกรรมอันสำคัญยิ่งของผู้บริหารที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนมีภาระกิจหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณธรรม มีความสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น การจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และความมั่นคงของชาติ ย่อมสามารถสรรค์สร้างความสำเร็จก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติ ทั้งยังสร้างความสมดุลและเกิดการผสมผสานกลมกลืน เพื่อพัฒนาชาติในด้านต่างๆ ให้เป็นไปอย่างเสมอภาค

2.1 ความหมาย

ความหมายของการบริหาร โรงเรียนและโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังจะนำมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2535 : 8) การบริหารโรงเรียน คือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนอันได้แก่การบริหารทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ทรงวุฒิ โยวบุตร (2544 : 20) การบริหารโรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียนและชุมชนช่วยเหลือกันและกัน เพื่อให้การศึกษาของสังคมและหน่วยงานซึ่งเป็นองค์การที่ตั้งขึ้นมาสามารถจัดการเรียนการสอนหรือจัดการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและประชาชนในดินนั้นๆ ได้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 18) ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนว่าเป็นภารกิจของผู้บริหารที่จะต้องปฏิบัติทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน 5 ประการ คือ

1. การให้โอกาสศึกษา และปรับปรุงการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน
2. บริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
3. บริหารที่เกี่ยวกับชุมชนและประชาสัมพันธ์โรงเรียน
4. บริหารงานเกี่ยวกับสถานที่ธุรการการเงินและการให้บริการ
5. การบริหารกิจการนักเรียน

การบริหารภายในโรงเรียนจำเป็นต้องมีการวางแผนดำเนินงาน มีการจัดระบบที่ดี เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายในโรงเรียนจะมีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ เป็นผู้บังคับบัญชา มีสายงานประจำ ซึ่งได้แก่ ครู - อาจารย์ที่ปฏิบัติงานประจำในโรงเรียน มีสายงานบังคับบัญชาลดหลั่นกันลงมา ส่วนอีกงานหนึ่งมีสายงานที่ปรึกษา เช่น คณะกรรมการต่าง ๆ และสมาคม มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่หัวหน้าสถานศึกษา นอกจากนั้นยังมีผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยจำนวน 1 - 4 คน แล้วแต่นโยบายของโรงเรียนนั้น ๆ

กิตติ ชีรศักดิ์ (2539: 32) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งจะต้องดำเนินงานบริหารให้สอดคล้องตามภาระการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้จำแนกออกเป็น 6 ส่วนงานดังนี้ คือ

1. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจการทุกชนิดในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และปรับปรุง แก้ไข การเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมี ประสิทธิภาพ
2. การบริหารงานบุคคล หมายถึง การคัดเลือกครูเข้ามาทำการสอน การปฐมนิเทศ การอบรมครูประจำการ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินงานของครู
3. การบริหารงานธุรการและการเงิน หมายถึง งานที่ประกอบด้วยงาน สารบรรณ งานทะเบียน งานสารสนเทศ การเงินและการบัญชี
4. การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่เหมาะสม สะดวกสบายกับการเรียนของนักเรียนตลอดจนครู คนงาน และผู้ที่มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

5. การบริหารงานกิจการนักเรียน หมายถึง การจัดการแนะแนว รวมทั้ง ปฐมนิเทศการให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียน เช่น การจัดที่รับประทานอาหาร การจัดกิจกรรมนักเรียน การควบคุมความประพฤติของนักเรียน รวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย

6. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่าง ๆ ด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบาย และจุดประสงค์ของโรงเรียนให้แก่ชุมชนทราบ และในขณะเดียวกันนั้น โรงเรียนก็จะได้ทราบ ความคิด ความต้องการของชุมชนอีกด้วย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้ สอดคล้องกับความต้องการของทั้ง 2 ฝ่าย

จากการกล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ การดำเนินงานของกลุ่มคนในส่วนที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่สมาชิกของสังคม ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยแบ่งการบริหารงานออกเป็น การบริหารทั่วไป งานธุรการและการเงิน งานวิชาการ งานปกครอง งานกิจการนักเรียน งานบริการ งานโรงเรียนกับชุมชน และงานบริหารอาคารสถานที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.2 กระบวนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กระบวนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นับเป็น การจัดการในเชิงบริหารที่มีองค์ประกอบของการบริหารจัดการที่เป็นระบบเนื่องจากโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา เฉกเช่นเดียวกับโรงเรียนมัธยมของฆราวาส ดังนั้น กระบวนการในการบริหารจัดการ จึงได้ อาศัยกรอบความคิดหรือหลักการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมาใช้เป็นกรอบในการบริหาร และการจัดการ ซึ่งในการบริหารนั้นมิใช่ให้ความคิดเห็นด้านกระบวนการเอาไว้แตกต่างกันนี้

Gulick and Urwick (1973 : 13 อ้างอิงจาก เมธี ปิณฑนานนท์. 2535 : 132) ได้ สรุปกระบวนการบริหารซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 7 ประการ คือ

1. **P = Planning** หมายถึงการวางแผนหรือวางโครงการไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่ง ถือเป็น การคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตเอาไว้
2. **O = Organizing** หมายถึง การจัดรูปโครงการหรือเค้าโครงการของ การบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานไว้อย่างชัดเจน
3. **S = Staffing** หมายถึง การบริหารงานอันเกี่ยวกับบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ทุก ประเภทของหน่วยงานมีการสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง ฝึกอบรม พัฒนาบุคลากร การให้ขวัญ

กำลังใจ การเลื่อนและการลดชั้น การพักผ่อน การบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดีและมีประสิทธิภาพตลอดไป

4. **D = Directing** หมายถึง การศึกษาวิธีอำนวยความสะดวก รวมทั้งการควบคุมการนิเทศงานตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน

5. **Co= Co-ordinating** หมายถึง การประสานงานในหน่วยงาน เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการซ้ำซ้อนงานหรือขัดแย้ง ทุกหน่วยงานประสานกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การหรือหน่วยงานใหญ่ร่วมกัน

6. **R = Reporting** หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานตลอดจนประชาสัมพันธ์ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดจนถึงประชาชนได้รับทราบ

7. **B = Budgeting** หมายถึง การงบประมาณโดยศึกษาระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณการเงินและการบัญชี ควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินให้รอบคอบรัดกุม

จะเห็นได้ว่ากระบวนการทั้งหมดถือเป็นหลักการที่สำคัญสำหรับการนำไปบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การบริหารโรงเรียน เพราะกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนนั้นต่างก็มีขอบข่ายที่อยู่ในกระบวนการการบริหารดังกล่าวมาทั้งสิ้น

นอกจากนั้นพินัส หันนาคินทร์ (2542 : 7-16) ยังได้สรุปกระบวนการบริหารทั้ง 4 ขั้นตอนให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมและสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ง่ายกว่า โดยกระบวนการดังกล่าวนี้คือ การวางแผน การจัดรูปงาน การดำเนินงาน และการประเมินผลงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **ขั้นวางแผน (Planning)** หมายถึง การคาดคะเนถึงสิ่งที่จะทำต่อไปตามระยะเวลาหรือตามลักษณะของกิจกรรมที่จะต้องทำเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายที่ได้กำหนดไว้โดยพิจารณาถึงกำลังคน และกำลังเงินที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมี ดังนั้นในขั้นวางแผนมีองค์ประกอบที่จะต้องนำมาพิจารณาคือ จุดหมายหรือเป้าหมายขององค์การหรือของหน่วยงาน กำลังคนซึ่งจะต้องพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพ ทั้งที่มีอยู่แล้วหรือจะหามาให้ครบตามความต้องการที่จะดำเนินงาน และกำลังเงินที่จะเป็นจะต้องใช้ รวมทั้งการจัดทำงบประมาณเพื่อการใช้จ่ายตามลักษณะและความจำเป็นของหน่วยงานแต่ละหน่วยในองค์การนั้น ๆ เมื่อมีการวางแผนเสร็จแล้วก็ต้องนำแผนนั้นไปปฏิบัติ ซึ่งการนำไปปฏิบัติจะต้องคำนึงปัจจัยหลาย ๆ ประการประกอบกัน

2. **ขั้นจัดรูปงาน (Organizing)** หมายถึง การจัดแบ่งงานขององค์การออกเป็น ส่วนต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติมุ่งตรงต่อจุดหมายขององค์การ แต่ละส่วนที่แบ่งออกไปนั้นจะต้องมีลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การแบ่งขอบเขตและภาระกิจของโรงเรียนนั้นๆ เป็นหลักในการจัดรูปงาน มีข้อควรสังเกต คือ

2.1 แต่ละหน่วยจะต้องเข้าใจขอบเขตหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน เช่น การจัดทำพรรณนางาน (Job Description)

2.2 ควรจะต้องทำแผนผังแสดงสายงานไว้อย่างชัดเจน

2.3 เมื่อแบ่งงานให้แต่ละส่วนไปรับผิดชอบแล้ว สิ่งที่จะต้องติดตามไปด้วยก็คือ อำนาจในการสั่งการภายในขอบเขตความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

2.4 เป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องมองโครงสร้างรูปงานที่จัดขึ้นให้เห็นอย่างชัดเจน และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยเหล่านั้นได้อย่างลึกซึ้ง

3. **ขั้นดำเนินงาน (Executing)** ในการดำเนินขั้นนี้เป็นการนำแผนหรือโครงการไปใช้หรือเป็นขั้นตอนของการลงมือกระทำ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินการนี้มีองค์ประกอบอยู่

4 ประการคือ **jabhat Mahasarakham University**

3.1 **การวินิจฉัยสั่งการ (Directing)** เป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารจะชี้แนะหรือสั่งให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติตามบัญชาดำเนินงานไปสู่จุดหมายที่ต้องการหรือเป็นการเคลื่อนย้ายอำนาจจากผู้บังคับบัญชาไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในลักษณะของการชี้แนะอันจะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวจนเกิดเป็นงานขึ้น

3.2 **การควบคุม (Controlling)** เป็นกระบวนการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้เพียงใด การควบคุมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำอยู่ตลอดเวลา หากมีความเบี่ยงเบนไปจากแผนงานที่กำหนดไว้ก็จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานหรืออาจเป็นไปได้ว่าอาจจะต้องหันกลับมาพิจารณา แผนงานอีกครั้งหนึ่งก็เป็นได้

3.3 **การประสานงาน (Co-ordinating)** ในการบริหารนั้นผู้บริหารจะต้องคว่างานทุกประเภทดำเนินไปอย่างสอดคล้องประสานกันหรือไม่ หรือมีความก้าวหน้าเพียงใด เพราะอาจจะเป็นไปได้ที่การดำเนินงานนั้นอาจจะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเพราะอาจมีอุปสรรค เช่น ความไม่เข้าใจกันของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ดังนั้น การประสานงานจึงมีความจำเป็นในการสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นภายในองค์การ

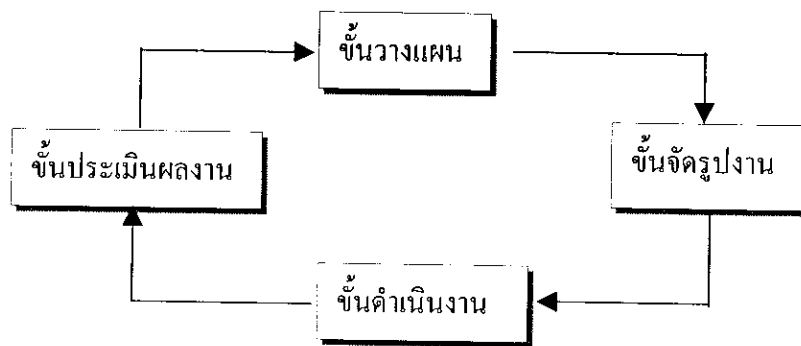
3.4 การติดต่อสื่อสาร (Communicating) เป็นกระบวนการที่คนสองฝ่ายสามารถรับและส่งสารซึ่งกันและกันได้โดยตรงไปตรงมาสามารถก่อให้เกิดความเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี การติดต่อสื่อสารนี้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีอยู่ในทุกขั้นตอนของการบริหาร เพราะการบริหารจำเป็นต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเข้าใจให้กันและกันจนก่อให้เกิดการดำเนินงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ได้

4. **ขั้นประเมินผลงาน (Evaluating)** ทุกระยะของการทำงานจะต้องมีการประเมินผลงานว่าที่ผ่านมานั้นแต่ละอย่างได้ผลเป็นอย่างไร มีความก้าวหน้าหรือประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งการประเมินผลงานนั้นจะต้องเอาจุดหมายขององค์การเป็นหลัก การประเมินผลงานอาจจะแบ่งเป็นระยะได้ 2 ประการ คือ

4.1 การประเมินผลงานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อดำเนินงานไประยะหนึ่งเพื่อจะทราบว่าการทำงานนั้นมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง เมื่อผลประเมินเป็นอย่างไรแล้วก็ต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือถ้าเป็นไปตามแผนก็ดำเนินการต่อ แต่ถ้าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ก็อาจจะยกเลิกหรือปรับปรุงแก้ไขได้

4.2 การประเมินผลงานเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) เช่น เมื่อสิ้นปีก็จะทำการประเมินโครงการครั้งหนึ่ง เป็นการประเมินรวบยอดของการดำเนินงานทั้งหมดภายในหนึ่งปีว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นได้ผลมากน้อยเพียงใด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นเราจะพบว่ากระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอนนั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นวัฏจักร ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการบริหารการสั่งการและการควบคุมที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ (พนัส หันนาคินทร์. 2542 : 16)

จากที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญนั้น คือกระบวนการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการนำไปเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติและกระบวนการเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์การ เพราะกระบวนการเหล่านี้ผู้บริหารจำเป็นต้องนำไปปฏิบัติโดยเริ่มจากการวางแผน (คาดหวัง) การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุม การรายงานผลงาน การเงินและงบประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานขององค์การ

2.3 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้ดำเนินการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในปัจจุบันอาศัยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 (ภาคผนวก ง หน้า 211) เป็นแนวดำเนินการ ทั้งอาศัยคำสั่งระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนและมอบให้เป็นเรื่องของวัดจัดดำเนินการเอง กรมการศาสนาซึ่งอยู่ในฐานะการกำกับดูแลของคณะสงฆ์ทำหน้าที่เพียงอนุมัติการจัดตั้งและให้การส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเหล่านี้มิได้เป็นโรงเรียนของกรมการศาสนาโดยตรงเหมือนกับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา แต่มีลักษณะคล้ายโรงเรียนเอกชน ภายใต้การกำกับดูแล ของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาก่อนปี 2535 มี 4 หน่วยงาน คือ สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ กรมการศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศูนย์ครูพระปริยัตินิเทศก์ประจำจังหวัด สำหรับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (สุภาพร มากแจ้ง และคณะ 2542 : 42)

จากแผนภูมิสามารถแยกเป็นรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะเป็นกระทรวงหลักที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาของชาติ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในฐานะที่กระทรวงมีหน้าที่ในการกำหนดหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนวิธีการวัดผลและประเมินผลโรงเรียนทั่วประเทศซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายหลักเพื่อเป็นกรอบที่โรงเรียนทั่วประเทศพึงนำไปปฏิบัติ

2. สภากาการศึกษาของคณะสงฆ์ สภากาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นมาตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม เมื่อ พ.ศ. 2512 ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานแม่กองบาลี และแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน 2 รูป นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดีสภากาศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขาธิการสภากาการศึกษาของคณะสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 9 ท่านที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลขอของสภากาการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่สำคัญของสภากาการศึกษาของคณะสงฆ์ คือ ควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของ

คณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายแผนงาน โครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับ พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายรวมทั้งมีอำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษา อีกด้วย เพื่อให้มาทำหน้าที่ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เจริญต่อไป

3. กรมการศาสนา กรมการศาสนาเป็นกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานศาสนารับผิดชอบทำนุบำรุง ส่งเสริม และเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ และให้การอุปถัมภ์ศาสนาอื่น ที่ประชาชนภายในประเทศนับถือ กรมการศาสนาเกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในฐานะเป็นหน่วยงานที่ตั้งของสำนักงานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ มีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบและเป็นเลขาธิการของมหาเถรสมาคม ดังนั้นกรมการศาสนาจึงเป็นเสมือนหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องดำเนินงานให้กับสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ ตามพระราชกฤษฎีกาการแบ่งส่วนราชการ 2532 กรมการศาสนาแบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 กองคือกองแผนงาน กองศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน กองศาสนูปถัมภ์ และมี 4 สำนักงาน คือ สำนักงานเลขานุการกรม สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานศาสนสมบัติ หน่วยงานที่รับผิดชอบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยตรง ได้แก่ กอง ศาสนศึกษา ทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งปวง แม้ในส่วน ของกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาของพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาก็ตาม ซึ่งกองศาสนศึกษา มีหน้าที่ดำเนินการทั้งหมด ดังนี้

- 3.1 ให้การอุดหนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- 3.2 ติดตามประเมินผลโรงเรียน
- 3.3 ตรวจสอบโรงเรียนที่ขอจัดตั้งและขอขยายชั้นเรียนเพื่อให้เสนอสภาการศึกษาของคณะสงฆ์พิจารณาต่อไป
- 3.4 พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์

4. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในฐานะตัวแทนจากกรมการศาสนาในส่วนภูมิภาค มีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกแผนก ในการดูแลการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนาได้จัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งให้กับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดูแลโรงเรียน

เว้นแต่ในกรณีที่เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร กรมการศาสนาจะทำหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนโดยตรง นอกจากนี้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดยังทำหน้าที่จัดแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัดอีกด้วย เพื่อให้สอดคล้องซึ่งกันและกัน (สมชาย บัวเล็ก . 2535 ข : 11 - 12)

5. ศูนย์ครูพระปริยัตินิตเทศก์ประจำจังหวัด เป็นหน่วยงานทางคณะสงฆ์ ที่มีหน้าที่ในการบริหารการศึกษา การนิเทศการศึกษา การติดตามประเมินผล การรวบรวมสถิติ ข้อมูลด้านการศาสนา การจัดทำแผนพัฒนาการศาสนศึกษาของจังหวัด รวมทั้งช่วยเหลือ เจ้าคณะจังหวัดในการจัดศาสนศึกษาของจังหวัดที่ตนเองสังกัดอยู่ (พระกิตติ ราชแก้ว, 2543 : 15) ซึ่งจากการกล่าวถึงภาระหน้าที่ของพระปริยัตินิตเทศก์ดังกล่าว จะพบว่าบทบาทและหน้าที่ของ พระปริยัตินิตเทศก์นั้นจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยไม่ต้องสงสัย ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่พระปริยัตินิตเทศก์จะต้องเข้าไปสนับสนุน การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และทำแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัด ทั้งแผนกรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา เพื่อนำเสนอข้อมูลต่อเจ้าคณะจังหวัดและกรมการศาสนาต่อไป

นอกจากนี้ศูนย์ครูพระปริยัตินิตเทศก์ก็ยังคงทำหน้าที่ในการประสานงานกับกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญในแต่ละเขตการศึกษา เพื่อที่จะได้ทำการรวบรวมสถิติ ข้อมูลด้านการศึกษา และประเมินผลการก้าวหน้าของการศึกษาสงฆ์ในแต่ละจังหวัดว่ามี แนวโน้มที่จะเป็นไปอย่างไรบ้าง โดยข้อมูลที่ได้อาจจะนำเสนอผู้บริหารในระดับสูงต่อไป

6. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียน หมายถึง เขตพื้นที่ทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งทางคณะสงฆ์ได้จัดแบ่งเป็นเขต (Zone) เพื่อที่จะได้ง่ายต่อการบริหารจัดการ และง่ายต่อการจัดทำสถิติข้อมูล เช่น กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม 9 คือ กลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดหนองคาย อุดรธานี สกลนคร หนองบัวลำภู เลย และขอนแก่น

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหน้าที่ในการสำรวจสถิติ ข้อมูลของโรงเรียนร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศูนย์ครูพระปริยัตินิตเทศก์ประจำจังหวัด จากนั้นก็จะนำข้อมูลที่สำรวจได้ไปประเมินและวางแผนด้านงบประมาณ รวมทั้งนำเสนอข้อมูลเหล่านี้แก่ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อให้โรงเรียนเหล่านั้นได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวด้านจำนวนนักเรียน บุคลากรของโรงเรียนอื่น ๆ แล้วจะได้วางแผนหรือกำหนดนโยบายของโรงเรียนได้ถูกต้องต่อไป นอกจากนี้กลุ่มโรงเรียนยังมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวแก่ศูนย์ครูพระปริยัตินิตเทศก์ประจำจังหวัดหรือ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการต่อไป

7. หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านนี้ แม้ว่าจะไม่มีบทบาทหน้าที่ในด้านการบริหาร โดยตรงก็จริง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการได้ เพราะการให้การสนับสนุนด้านวิชาการก็ถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการบริหารการจัดการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้รับการสนับสนุนวิชาการจาก 2 หน่วยงานหลักก็คือ

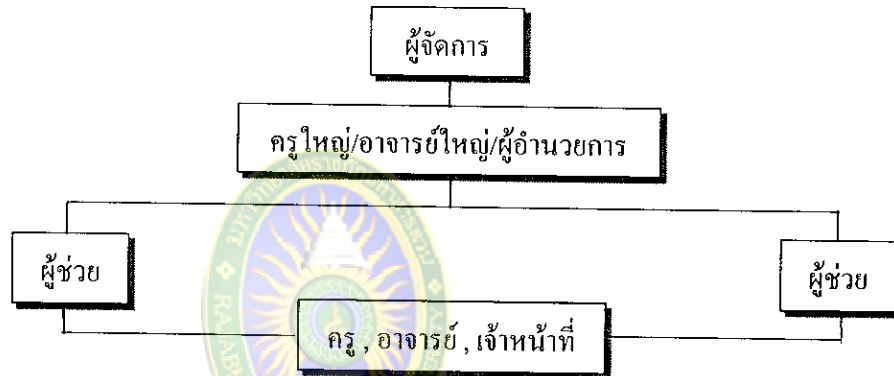
7.1 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการประสานงานกับโรงเรียนที่อยู่ภายในพื้นที่และเก็บข้อมูลหรือการให้ข้อมูลจัดการประชุมให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการ รวมถึงการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนในพื้นที่ด้วย

7.2 หน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์ครูพระปริยัติพิเศษประจำจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ครูอาจารย์ รวมถึงการจัดหาตำราเอกสารการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนที่จำเป็นให้กับโรงเรียน นอกจากนี้ก็ยังต้องทำสถิติเกี่ยวกับจำนวนนักเรียน ครูอาจารย์เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ทำการประเมินตรวจสอบทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนว่ามีทิศทางในการดำเนินงานอย่างไร ควรที่จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขหรือสนับสนุนในด้านใดบ้างโดยเฉพาะหน่วยงานนี้จะต้องทำงานประสานสอดคล้องกัน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้รับรู้ข้อมูลที่แท้จริงอันจำเป็นสำหรับการพัฒนาหรือให้การสนับสนุนได้อย่างถูกต้อง

8. ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหน้าที่ในการนำนโยบายของกรมการศาสนาและของกระทรวงศึกษาธิการมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในเรื่องของหลักสูตร วิธีการดำเนินการ การบริหารการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล ซึ่งจะต้องอาศัยกรอบนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ และกรมการศาสนาเป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพราะว่านักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่วนมากจะเป็นพระภิกษุและสามเณร ดังนั้น การดำเนินการจึงจำต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะ และค่อนข้างจะแตกต่างไปจากวิธีปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมโดยทั่ว ๆ ไป เพราะวิธีการที่พึงปฏิบัติต่อพระภิกษุและสามเณร นั้นจำต้องคำนึงถึงบทบาทและสถานะทางสังคมรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ อันจะเอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับสมณสาธูปและวิถีทางในการดำเนินชีวิตประจำวันอันจะไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ดังนั้น กรอบนโยบายที่ได้รับจากกรมการศาสนาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

นอกจากนี้ในส่วนของการดำเนินการบริหาร เมื่อได้รับนโยบายหลักมาจากกระทรวงศึกษาธิการ และกรมการศาสนาแล้ว ผู้บริหารจะต้องบริหารไปตามแนวทางอันเป็น

โครงสร้างโดยทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยดำเนินการบริหารตามหลักการหรือกระบวนการบริหารคือ การวางแผน การคัดเลือก การสั่งการ การพัฒนา การควบคุม เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนได้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงโครงสร้างการบริหารงานภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา (สุภาพร มากแจ้ง และคณะ. 2542 : 43)

2.4 ขอบข่ายการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้ใช้ขอบข่ายการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ได้กำหนดขอบข่ายงานไว้ 7 ประการ (กรมสามัญศึกษา. 2540ข : 1 - 10) ดังนี้

2.4.1 งานด้านบริหารทั่วไป นอกจากจะเป็นการบริหารงานที่จำแนกออกเป็นฝ่ายต่างๆ ที่รับผิดชอบแล้วยังมุ่งถึงลักษณะผู้บริหารเองที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุง และแก้ปัญหาด้วยการบริหารทั่วไป เป็นงานสนับสนุนฝ่ายต่างๆ ให้ทำงานบรรลุเป้าหมายประกอบด้วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผนปฏิบัติการโรงเรียน
- 2) การจัดองค์การ
- 3) การจัดระบบสารสนเทศ
- 4) การบริหารงานบุคคล
- 5) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์
- 6) การบริหารเงิน
- 7) ประเมินผลงานการบริหารทั่วไป

2.4.2 งานธุรการ เป็นการบริหารหน่วยงานของฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน ให้สามารถดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการประกอบด้วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผนงานธุรการ
- 2) การบริหารงานธุรการ
- 3) การบริหารงานสารบรรณ
- 4) การบริหารงานการเงินและบัญชี
- 5) การบริหารพัสดุ
- 6) การบริหารงานทะเบียนและสถิติข้าราชการครูและลูกจ้าง
- 7) การประเมินผลงานธุรการ

2.4.3 งานวิชาการ เป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีหลักการในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ขอบข่ายงานวิชาการประกอบด้วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผนงานวิชาการ
- 2) การบริหารงานวิชาการ
- 3) การจัดการเรียนการสอน
- 4) การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ
- 5) การวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน
- 6) การประเมินผลการจัดการทางวิชาการ

2.4.4 งานปกครองนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กับนักเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนทั้งใน และนอกโรงเรียน ขอบข่ายงานปกครองนักเรียน ประกอบด้วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผนงานปกครองนักเรียน
- 2) การบริหารงานปกครองนักเรียน
- 3) การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
- 4) การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
- 5) การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
- 6) การประเมินผลงานปกครองนักเรียน

2.4.5 งานบริการ เป็นงานที่สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนให้
ได้ดียิ่งขึ้น ขอบข่ายงานบริการประกอบด้วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผนงานบริการ
- 2) การบริหารงานบริการ
- 3) การจัดบริการด้านสาธารณูปโภค
- 4) การจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้
- 5) การจัดบริการโภชนาการ
- 6) การจัดบริการสุขภาพอนามัย
- 7) การจัดบริการห้องสมุด
- 8) การจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์
- 9) การจัดบริการแนะแนว
- 10) การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา
- 11) การประเมินผลงานบริการ

2.4.6 งานโรงเรียนกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
นั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบัน เพราะโรงเรียนต้องอาศัยทรัพยากรจาก
ชุมชนมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ขอบข่ายของงานโรงเรียนกับชุมชนประกอบด้วยงาน
ต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2) การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
- 3) การให้บริการชุมชน
- 4) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
- 5) การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน
- 6) การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.4.7 งานบริหารงานอาคารสถานที่ งานบริหารอาคารสถานที่เป็นงานสำคัญ
และจำเป็นของโรงเรียนเป็นหน้าตาของโรงเรียนด้านกายภาพก่อนจะดูว่าการจัดการเรียน
การสอนและงานอื่นๆ ภายในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จในระดับใด บริเวณอาคารสถานที่ที่จะ
เป็นสิ่งเร้าใจจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้พบเห็นเกิดความศรัทธา ขอบข่ายงานบริหารอาคารสถานที่
ประกอบด้วยงานต่าง ๆ คือ

- 1) การบริหารบริเวณโรงเรียน
- 2) การบริหารอาคารเรียน
- 3) การบริหารห้องเรียน
- 4) การบริหารห้องพิเศษ
- 5) การบริหารห้องบริการ
- 6) การบริหารอาคารโรงฝึกงาน
- 7) การบริหารอาคารโรงเรือน
- 8) การบริหารอาคารหอประชุมการบริหารห้องน้ำ – ห้องส้วม

กล่าวได้ว่า การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการดำเนินงานของคณะสงฆ์และกลุ่มบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้โดยแบ่งการบริหารออกเป็นการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานธุรการ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานปกครองนักเรียน การบริหารงานบริการ งานโรงเรียนกับชุมชน และงานบริหารอาคารสถานที่

2.5 การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 และมาตรา 40 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของการบริหารจัดการ (ยูวดี ศันสนีย์รัตน์. 2543 : 40) กล่าวคือ สถานศึกษาจะมีอิสระในการบริหารจัดการที่สนองต่อความต้องการของผู้บริหารและชุมชนโดยรอบภายใต้กรอบนโยบายและแผนที่กระทรวงและเขตพื้นที่ศึกษากำหนดโดยมี คณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ต้องดำเนินงานด้วยความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้สังคมตรวจสอบได้ตลอดเวลา ในการปรับเปลี่ยนระบบบริหารดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเอง สามารถวางแผนการบริหารจัดการสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสามารถแก้ปัญหาในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมรวดเร็ว ที่สำคัญยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วม ตัดสินใจกิจการของสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ ในการกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปที่สถานศึกษาสิ่งที่ต้องดำเนินการ

ควบคู่ไปด้วย คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน โดยวัดในเชิงผลสัมฤทธิ์เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร จากนั้นจะมีองค์การภายนอกตรวจสอบคุณภาพภายนอก ดังนั้นเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ภารกิจที่ต้องเร่งดำเนินการ คือ หาแนวทางเพื่อให้การกระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้ผลสมเจตนาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บทบาทหลักในการบริหารจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาโดยตรง ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาศึกษา และผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ใหม่หลายประการโดยหลัก ๆ พอสรุปได้ดังนี้

2.5.1 สถานศึกษามีพันธสัญญาต่อผู้เรียนและชุมชน อาทิ การปฏิรูป

การเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบผลการดำเนินงานและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.5.2 ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนบุคลากรในสถานศึกษาจะมีความผูกพันกัน

มากขึ้น ผู้ปกครองต้องร่วมกันกับสถานศึกษาในการดูแลการเรียนของนักเรียน กระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้ชุมชนและผู้ปกครองจะเข้ามามีบทบาทอื่น ๆ เช่น ร่วมพัฒนาหลักสูตร ร่วมจัดการเรียนการสอน ร่วมพัฒนาสถานศึกษา รวมทั้งเข้าร่วมในกระบวนการตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

2.5.3 การบริหารจัดการ การตัดสินใจในการบริหารการศึกษาจะเปลี่ยนไปในรูป

ขององค์คณะบุคคลตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แทนการบริหารสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาแต่เพียงผู้เดียว ผู้แทนผู้ปกครองและผู้แทนองค์การชุมชนที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องรับรู้บทบาท อำนาจหน้าที่ในการกำกับ สนับสนุนและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา ร่วมกันกำหนดกฎ กติกา และแนวปฏิบัติ เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนและสถานศึกษาในการรวมพลังความคิดและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา

2.5.4 บุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารและครู ต้องได้รับการพัฒนาทักษะใน

หน้าที่ให้เป็นผู้มืออาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรในท้องถิ่น ในการพัฒนาการศึกษาเป็นผู้ที่สามารถประสานพลังของครูในโรงเรียน รวมทั้ง ชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเพื่อพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ครูต้องมี

ความสามารถในการปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถปรับหลักสูตรให้ สอดคล้องกับหลักสูตรและผู้เรียน รู้จักพัฒนาตนเองและสามารถร่วมมือกับคณะครูและผู้บริหารในการทำงานเป็นกลุ่มได้

กล่าวได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงกรอบความคิดหลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เน้นถึงการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารตนเองมากขึ้น ดังนั้น ในด้านการบริหาร การจัดการผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องให้มีความครอบคลุมในเชิงบูรณาการมากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรที่ต้องเน้นหลักสูตร แกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือผู้ปกครองของนักเรียน ด้านสิ่งแวดล้อมอาคารสถานที่ ด้านงบประมาณและธุรการ เป็นต้น ซึ่งภาระหน้าที่สำคัญดังกล่าวมานี้ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจะต้องรู้จักปรับเปลี่ยนและทำหน้าที่ตามบทบาทใหม่นี้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3. คุณภาพการศึกษา

Rajabhat Mahasarakham University

3.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา

ในการกำหนดคำนิยาม หรือความหมายของคุณภาพการศึกษานี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 52 – 53) กล่าวว่า ความหมายของคุณภาพทางการศึกษาไม่ใช่มีความหมายเดียว แต่จะมีความหมายแตกต่างกันตามความสัมพันธ์ของการศึกษาต่อปัจจัยต่าง ๆ พอสรุปความหมายของคุณภาพทางการศึกษาได้ 3 ลักษณะคือ ในลักษณะแรก ความสัมพันธ์ของการศึกษากับความต้องการด้านเศรษฐกิจ คุณภาพการศึกษามีผลซึ่งได้รับจากระบบการศึกษาหรือสิ่งซึ่งระบบการศึกษาสนองตอบความต้องการทางเศรษฐกิจ ลักษณะต่อมาความสัมพันธ์ของหน้าที่การศึกษากับวัฒนธรรมและประเพณีของชาติ คุณภาพการศึกษา จึงหมายถึง ประสิทธิภาพซึ่งระบบการศึกษาช่วยส่งเสริมหรือเสริมแรงเด็กและเยาวชนในด้านวัฒนธรรม คำนิยาม และเจตคติต่อความต้องการของสังคม ลักษณะสุดท้ายความสัมพันธ์ของระบบการศึกษากับปัจจัยอื่นๆ ซึ่งเป็นความหมายของคุณภาพการศึกษาที่นิยมใช้กันทั่วไป หมายถึงผลการเรียนหรือมาตรฐานของความรู้ที่ได้รับของนักเรียนในแต่ละวิชา ส่วนนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงนิยาม หรือความหมายของคุณภาพการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่นำการศึกษาไปสัมพันธ์กับความต้องการของสังคมและปัจจัยอื่นๆ อาทิเช่น

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542ข : 45) กล่าวว่า คุณภาพในทางการศึกษา คือ “การทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม พึงพอใจ (ประทับใจหรือมั่นใจ) ในคุณภาพของผลผลิต (นักเรียนมีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด)”

กรมสามัญศึกษา (2542ข : 11) ได้กล่าวถึงความหมายของคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง “คุณสมบัตินี้ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยได้มาตรฐานที่กำหนด”

อมรวิรัช นาคทรพรพ (2540 : 143) ได้รวบรวมนิยามของคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับปรัชญาของผู้ถูกประเมินและผู้ประเมินผลของการจัดการศึกษา กล่าวคือ คุณภาพอาจหมายถึง ความเป็นเลิศที่วัดด้วยเกณฑ์บางอย่างที่ตายตัว หรือการทำงานได้สอดคล้องกับหน้าที่หรือภารกิจเฉพาะของสถาบันหรือที่ได้รับมอบหมายจากสังคมหรือการใช้เงินทุกบาททุกสตางค์อย่างคุ้มค่า หรือการที่องค์กรมีการสำรวจและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตามนิยามหรือความหมายของคุณภาพการศึกษาของนักวิชาการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษาหมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากระบบการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยได้มาตรฐานที่กำหนด ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องตามนโยบายการศึกษาของรัฐและตรงตามความต้องการของสังคม

3.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้การศึกษามีคุณภาพ

3.2.1 หลักสูตร จะต้องประกอบด้วยหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเน้นการให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรับความเป็นสังคมนานาชาติ และความเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร นั่นคือรัฐจะต้องพัฒนาปัจจัยสนับสนุนได้แก่ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาความเป็นสากล ในส่วนของหลักสูตรระดับชาติจะต้องปลูกฝังเรื่องทักษะในการดำรงชีวิต และทักษะพื้นฐานอย่างเพียงพอในการที่จะไปศึกษาต่อหรือออกไปประกอบอาชีพ วิชาแกนในช่วงปีที่ 10 - 12 จะต้องมีน้อย ส่วนวิชาเลือกจะต้องมีหลากหลาย พร้อมตอบสนองความถนัด ความสนใจของนักเรียน และความต้องการของท้องถิ่น

3.2.2 การจัดการเรียนการสอน จะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นผู้เรียนให้สามารถสร้างความรู้ เน้นผู้เรียนให้นำความรู้ในวิชาต่าง ๆ ไปบูรณาการใช้ในการดำรงชีวิตได้ เน้นผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การนำความคิดสร้างสรรค์ไปปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหา ความสามารถในการจัดการ การเป็นผู้นำ การยอมรับตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เสียสละ ทำประโยชน์แก่สังคม

3.2.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ต้องมีภาวะผู้นำมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการระดับคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ มีการทำงานที่มาตรฐาน มีการทำงานเป็นทีม ให้ทุกคนมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีระบบการสร้างขวัญกำลังใจมีธรรมเนียมโรงเรียน ระบบสารสนเทศ การควบคุมคุณภาพของโรงเรียนและคุณภาพการสอน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการรายงานต่อผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป ผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่รูกเร้า ชูใจ เสริมแรงให้นักเรียนรักการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นได้ ให้นักเรียนสร้างสรรค์สะสมองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้พัฒนากระบวนการคิดระดับสูงให้ฝึกปฏิบัติจริง

3.2.4 กระบวนการบริหารและการจัดการ การบริหารการจัดการให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพต้องมุ่งให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงาน มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการจัดการศึกษา การบริหารในระดับจังหวัดจะต้องมีการพัฒนาให้มีการทำงานที่มีเอกภาพและประสิทธิภาพ มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัด มีระบบการกำกับตรวจสอบ และประเมินความก้าวหน้าระบบการรายงานที่เป็นมาตรฐาน เครือข่ายการศึกษาภายในจังหวัดต้องจัดทำทั้งเครือข่าย การพัฒนาการเรียนการสอนเครือข่ายการบริหาร และเครือข่ายชุมชนต้องนำองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชื่อมต่อกับกลไกการบริหารการศึกษา รวมทั้งระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัดในส่วนของสถานศึกษาต้องให้การบริหารโดยอิสระตามนโยบายการกระจายอำนาจโดยความเห็นชอบภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการ โรงเรียนที่มาจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูและประชาชน ให้มีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษามากที่สุด เช่น สามารถตัดสินใจได้ในทุกระดับ สามารถจัดทำ

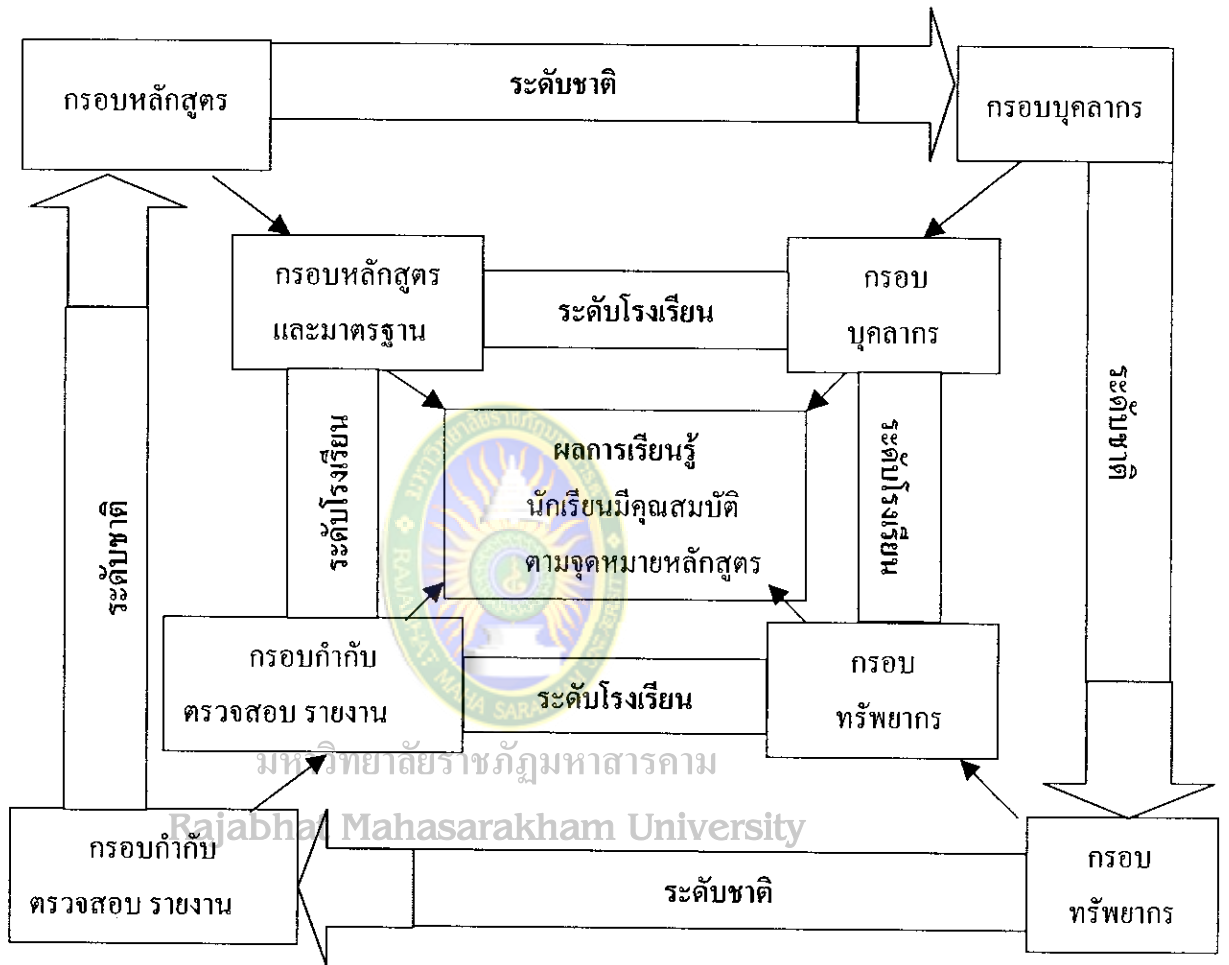
หลักสูตรท้องถิ่นในส่วนวิชาที่เลือกได้ สามารถจัดวิชาเลือกให้นักเรียนเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถอนุมัติหลักสูตรท้องถิ่นบนพื้นฐานที่ว่าถ้าสถานศึกษาได้ตัดสินใจเองแล้วจะเป็นการตัดสินใจสิ่งที่ดีที่สุด การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะผลักดันให้ปัจจัยต่าง ๆ มีคุณภาพและนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

3.3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษาของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ซึ่งต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา โดยจัดให้มีการพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชชัย (ม.ป.ป. : 4) ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับชาติและระดับโรงเรียนไว้ พอสรุปได้ดังนี้

3.3.1 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา รัฐเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการศึกษากำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดมาตรฐานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กำหนดมาตรฐานของทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา

3.3.2 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โรงเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและโรงเรียนควรจัดให้มีระบบคุณภาพ แผนการพัฒนาคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการรายงาน ซึ่งรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับชาติและระดับโรงเรียนดังปรากฏในแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 4 แสดงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับชาติและระดับโรงเรียน (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, ม.ป.ป. : 4)

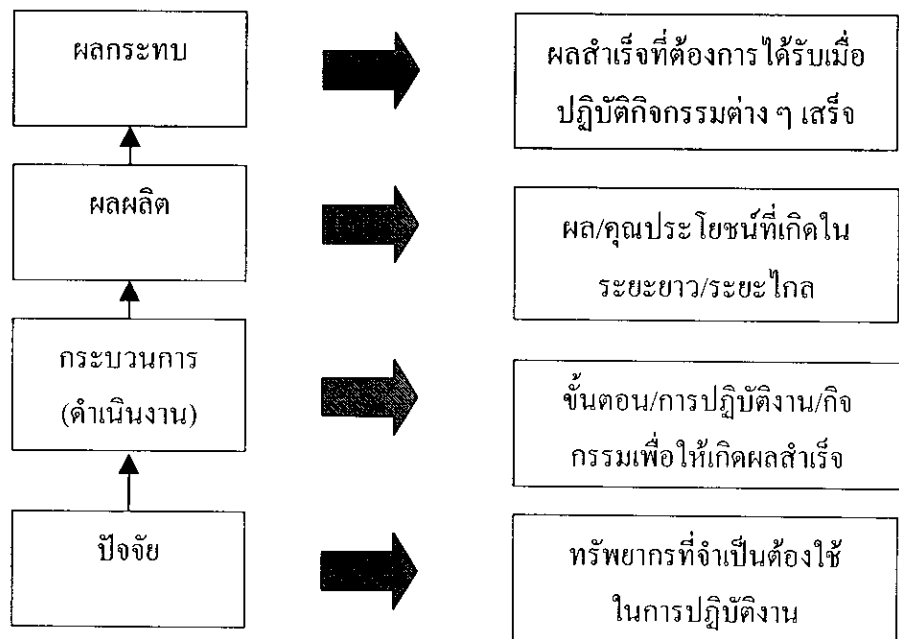
การพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษา ซึ่งสถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาขององค์การยูเนสโก (International Institute for Education Planning, UNESCO) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบซึ่งกันและกันคือ ประการแรกคุณภาพของปัจจัย (Input) ที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ประการต่อมาคุณภาพของกระบวนการ (Process) ได้แก่ การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ และประการสุดท้ายคุณภาพของผลผลิต (Output) ทางการศึกษา ได้แก่ คุณภาพของนักเรียน อันประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (อารุง จันทวานิช และไพบุลย์ แจ่มพงษ์, 2542 : 4)

ในด้านแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กรมวิชาการ (2538ข : 6 – 19) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นเลิศ มีหลักการที่สำคัญ คือ การตั้งจุดหมายท้าทายแล้วดำเนินการให้บรรลุจุดหมาย กระบวนการทำงานที่เริ่มจาก การคิด ค้นหา ทดลอง ใช้วิธีการทำงานแบบใหม่ เพื่อให้ได้ผลดีกว่าเดิมซึ่งมีแนวปฏิบัติโดยเน้นให้ใช้ความคิด ให้เห็นภาพการดำเนินงานตลอดแนวแล้วลงมือปฏิบัติอย่างมุ่งมั่น โดยจะต้องศึกษาข้อบกพร่องของนักเรียน แสวงหานวัตกรรมแล้วนำมาปรับให้เข้ากับวิธีการสอนเดิมและใช้นวัตกรรมแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนให้ดีขึ้น

2. แนวคิดกระบวนการพัฒนาต้องทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่าง ผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยใช้กระบวนการพัฒนาเชิงระบบเริ่มจากสร้างความตระหนักว่าต้องมีการพัฒนา ต่อจากนั้นให้วิเคราะห์หาจุดที่จะพัฒนา และแสวงหาวิธีใหม่ ๆ ในการพัฒนานำไปเป็นแนวทางลงมือปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนาที่กำหนดไว้แล้วดำเนินการตรวจสอบผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานสิ่งที่สำคัญต้องสร้างความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้พัฒนาแล้วด้วย

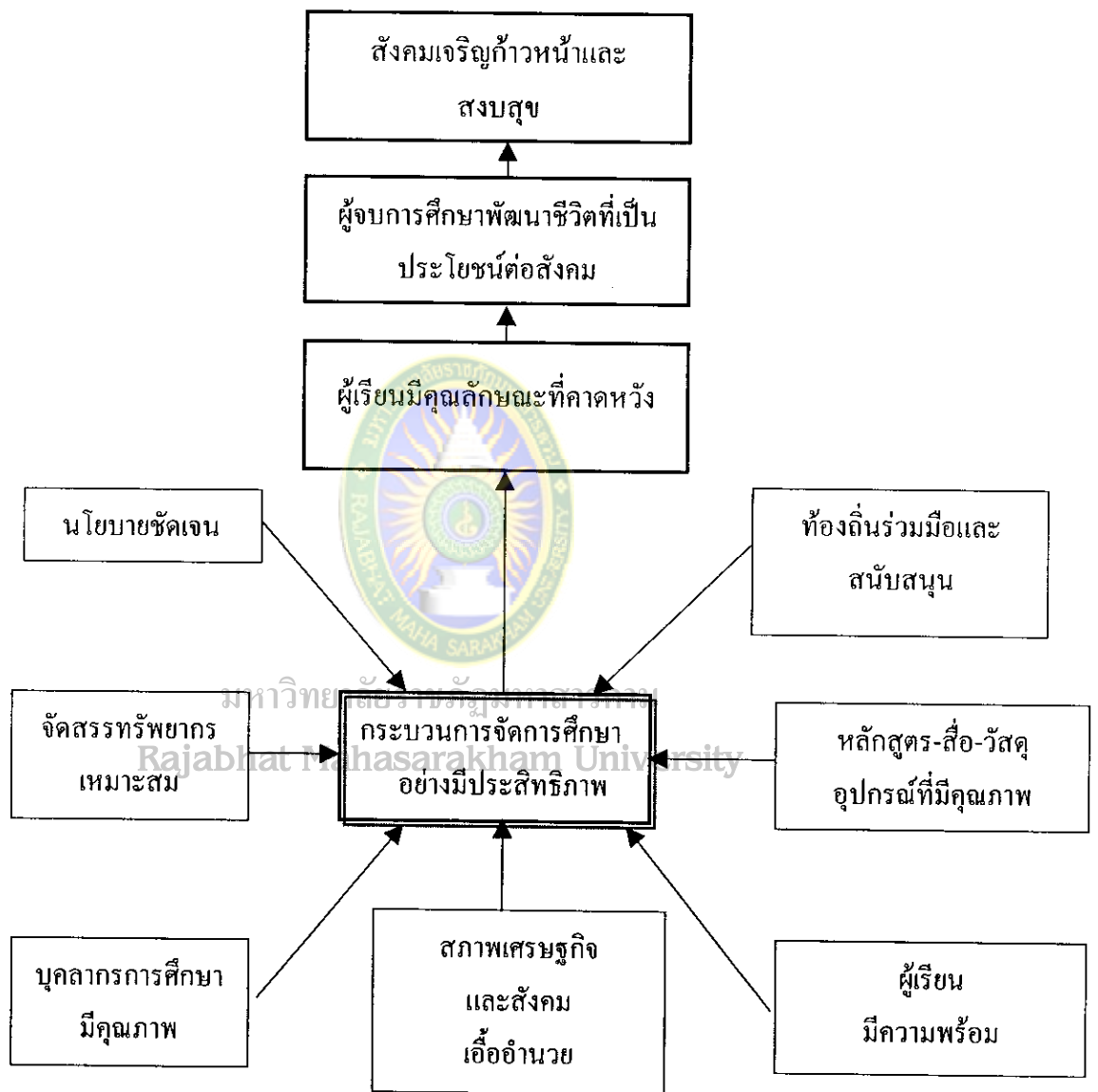
3. แนวคิดระบบของงานซึ่งต้องมีองค์ประกอบต่างๆ (ปัจจัย) มาทำหน้าที่ (กระบวนการ) เพื่อให้เกิดสภาพความสำเร็จปลายทางที่กำหนด (ผลผลิต) อันจะนำไปสู่คุณประโยชน์ที่พึงประสงค์ (ผลกระทบ) โดยลักษณะการทำงานของระบบเป็นการประสานสัมพันธ์ที่พึงประสงค์ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 6 (หน้า 42)

แผนภูมิที่ 5 แสดงลักษณะการทำงานของระบบ (กรมวิชาการ. 2538 : 10)

4. แนวคิดข้อมูลสารสนเทศกับการพัฒนาการศึกษา ข้อมูลสารสนเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือประกอบการพิจารณาของการดำเนินการทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดนโยบายการบริหาร การวางแผน และการประเมินต่างๆ การควบคุมการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพตามแผน รวมทั้งควบคุมการปฏิบัติงาน ทั้งนี้การจัดทำข้อมูลสารสนเทศจะต้องมีลักษณะที่กว้างขวาง ถูกต้องตามความเป็นจริงเป็นปัจจุบัน และทันสมัย

ในฐานะที่สถานศึกษาเป็นองค์การหนึ่งซึ่งเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและเป็นหน่วยปฏิบัติที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามความคาดหวังของหลักสูตรโดยตรง กระบวนการในการพัฒนาสถานศึกษาให้สำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น กรมวิชาการ (2539 ข : 31-35) กล่าวว่า ต้องพิจารณาสภาพความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน 3 ด้าน คือ ประการแรก สภาพความสำเร็จที่ตัวนักเรียนตามเป้าหมายของ หลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม โดยพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ คุณลักษณะในการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความคิด ทักษะ กระบวนการในการทำงาน การใช้เทคโนโลยี คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และความสามารถในการจัดการ ประการต่อมาคือ สภาพความพร้อมของการดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ การบริหารจัดการในหน่วยงานอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การแนะแนว การนิเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการประสานงานร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน ประการสุดท้ายคือ สภาพความพร้อมของปัจจัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ บุคลากร อาคารสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์เพียงพอและเหมาะสม สภาพเศรษฐกิจและสังคมเอื้ออำนวย ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและชุมชน ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 6 แสดงเป้าหมายของหลักสูตรกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
(กรมวิชาการ, 2539 ก : 33)

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในด้านขององค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษาที่ช่วยเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้นนั้น (กรมวิชาการ .2539 ก : 46) กล่าวว่า โรงเรียนจะต้องมีระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนให้สอดคล้อง สนองความต้องการของท้องถิ่น ผู้บริหารต้องมีความสามารถบริหาร

หลักสูตร กระตุ้นให้ครูทำแผนการสอน คู่มือครู สนับสนุนให้มีการวางแผนพัฒนาการเรียน การสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นคุณภาพความรู้ความสามารถที่ตัวนักเรียนเป็น เป้าหมายมีระบบติดตามผลการปฏิบัติตรวจสอบและแนะแนวทางแก้ปัญหาอุปสรรคจัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปฏิบัติงานให้ดีขึ้น สำหรับครูจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ปรับปรุงวิธีการสอน คิดค้นพัฒนานวัตกรรมและเทคนิควิธีการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร และสภาพชีวิตจริงให้มากที่สุด และในการดำเนินการจัดการศึกษาต้อง ให้ชุมชนเป็นรากฐาน ในการสนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ปกครองและชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุน การศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความต้องการ ทางด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การริเริ่มโครงการที่ผู้ปกครองได้ประโยชน์จากการจัด การศึกษา การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น การจัดการความยืดหยุ่นของการเรียนและการทำกิจกรรม ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติที่ตรงกับสภาพท้องถิ่น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะได้รับความร่วมมือเป็น อย่างดี และสถานศึกษาต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะมีส่วน ช่วยเหลือโรงเรียนเป็นอย่างมาก โดยผู้บริหารต้องคำนึงถึงสมรรถภาพสำคัญของนักพัฒนา ซึ่งได้แก่ความสามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าสังคมได้ มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เป็น ระบบ และมีการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ด้วย

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน วัลลภ กันทรพัย (2541 : 60-65) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในการจัดการศึกษาที่จะไปสู่การพัฒนาที่ ยั่งยืนพอสรุปได้ว่า ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนต้องกำหนดให้มีงานพัฒนา ให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานในโรงเรียน โดยจัดอย่างต่อเนื่องครบวงจรของงานทั้งหมดและ ครอบคลุมทุกส่วนของระบบงาน และต้องคำนึงถึงการพัฒนาลักษณะที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานใน ระบบก่อนหรือพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาส่วนเสริมอื่น ๆ ในการนี้สามารถกำหนดงาน ที่พัฒนา โดยแบ่งลักษณะงานออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านระบบงานและกระบวนการทำงาน ด้านเทคนิคหรือวิธีการและด้านบุคลากร ทั้งนี้โรงเรียนต้องจัดให้มีกระบวนการพัฒนาตนเอง ในระบบงาน ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบปัญหาและความต้องการ การวางแผนการ ดำเนินงาน และการประเมินตนเองแล้วนำผลการประเมินไปปรับปรุงงาน และจัดให้บุคลากร ทุกคนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในด้านการออกความคิดและการลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน มีส่วนรับรู้ปัญหาและความสำเร็จของ งานที่ทำและมีส่วนภาคภูมิใจในความสำเร็จของการพัฒนา ซึ่งในการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทุกคนนี้เป็นหลักการสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อารุง จันทวานิช และไพบูลย์ แจ่มพงษ์ (2542 : 7-10) กล่าวว่า ต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งได้แก่ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการเพื่อให้เกิดผลผลิตคือนักเรียนที่มีคุณภาพนั้น ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาในทันที ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรต้องจัดให้มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานให้มีลักษณะที่สำคัญคือ ยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้หลักสูตรมีความสมดุลทั้งเนื้อหา เวลา และเป้าหมาย การพัฒนาผู้เรียน จัดให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ มุ่งสร้างเอกภาพของชาติให้สอดคล้องผสมผสานระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากล เปิดโอกาสให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเทียบประสบการณ์ และมุ่งให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เตรียมการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยส่งเสริมการพัฒนา และใช้หลักสูตร ประชาสัมพันธ์ และติดตามประเมินผล การใช้หลักสูตร

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่สำคัญอย่างยิ่งที่รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรง มีแนวทางในการพัฒนา คือ จัดกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ครูเป็นผู้สนับสนุน ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดโครงสร้าง การพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ กำหนดเกณฑ์การสรรหาและวิธีการคัดเลือกผู้เข้าเรียนครู และผู้เข้าเป็นข้าราชการครู จัดให้มีการพัฒนาระบบการสรรหาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนเข้าสู่ตำแหน่งและระหว่างประจำการ ประกอบกับให้มีการยกระดับวิชาชีพครู เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ เป็นที่ยอมรับของสังคม ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีขวัญและแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยการพัฒนาระบบการเลื่อนตำแหน่ง

ระบบการสร้างขวัญ แรงจูงใจ และสวัสดิการ ดึงกองทุนเพื่อช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษา อีกทั้งจัดให้มีการประสาน กำกับ และติดตามประเมินผลแผนพัฒนาวิชาชีพครูของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ได้เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับอุดมการณ์การศึกษาชาติ ซึ่งต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่มและทักษะกระบวนการ ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียน ทั้งภายในกลุ่มวิชาและการดำเนินชีวิตจริง กำเนึงถึงความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ และความเป็นไทยกับความเป็นสากล มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและการเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนสอดคล้อง ปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมในทุกสาขาวิชา นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลโดยเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาดำเนินงาน โดยรวบรวมรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนจากแหล่งต่าง ๆ สังเคราะห์ วิเคราะห์ จัดกลุ่ม แยกประเภทเพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เลือกรูปแบบการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วนำมาพัฒนา และทดลองเพื่อประยุกต์ใช้ในเนื้อหาวิชา และท้องถิ่นที่แตกต่างกันตลอดจนพัฒนารูปแบบการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้มีการนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง จัดการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยในเรื่องรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน

การพัฒนาการบริหารและการจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการให้มีความสอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเน้นสถานศึกษาเป็นหลักตลอดจนให้บุคคล ชุมชน มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษารวมทั้งต้องพัฒนาระบบการวางแผน และให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยแนวทางในการดำเนินการต้องมีการปรับอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้สอดคล้องกับหลักการความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย คุณภาพ การศึกษา มาตรฐานการศึกษา ทรัพยากรการศึกษา ตรวจสอบติดตาม และประเมินผลการดำเนินการของหน่วยปฏิบัติการด้านการศึกษา การปรับโครงสร้าง กระบวนการจัดการ

องค์การบริหารและการจัดการศึกษาของราชการส่วนกลางให้ครอบคลุมงานด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สำหรับในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาหรือจัดให้ได้ไม่เพียงพอควรกำหนดเขตพื้นที่บริการเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาที่มีขนาดพอเหมาะสำหรับการบริหารและการจัดการศึกษา โดยจัดการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการให้กับสถานศึกษาทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้การบริหารงานด้านต่าง ๆ ล้วนสุดในระดับสถานศึกษาให้มากที่สุด ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการสถานศึกษาแต่ละแห่ง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพอสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาว่าปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน กระบวนการ บริหารและการจัดการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา และทรัพยากรในการจัด การศึกษา ซึ่ง ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยตรงและมีความสัมพันธ์กับกระบวนการจัดการศึกษา ทั้งระบบคือ คุณภาพของปัจจัย กระบวนการและผลผลิต โดยต้องคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค และบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา สำหรับกระบวนการที่เป็นกลไกในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกปัจจัยได้อย่าง แท้จริงคือ การประกันคุณภาพการศึกษา

4. การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเกิดจากการประยุกต์และพัฒนาแนวคิดในการประกัน คุณภาพของสินค้าหรือบริการในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ที่ใช้เป็นกลไกในการสร้างความ เชื่อมั่นว่าสินค้าหรือบริการนั้นมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และนำมาใช้ในการประกัน คุณภาพการศึกษา โดยมีความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับประกันคุณภาพการศึกษา ดังต่อไปนี้

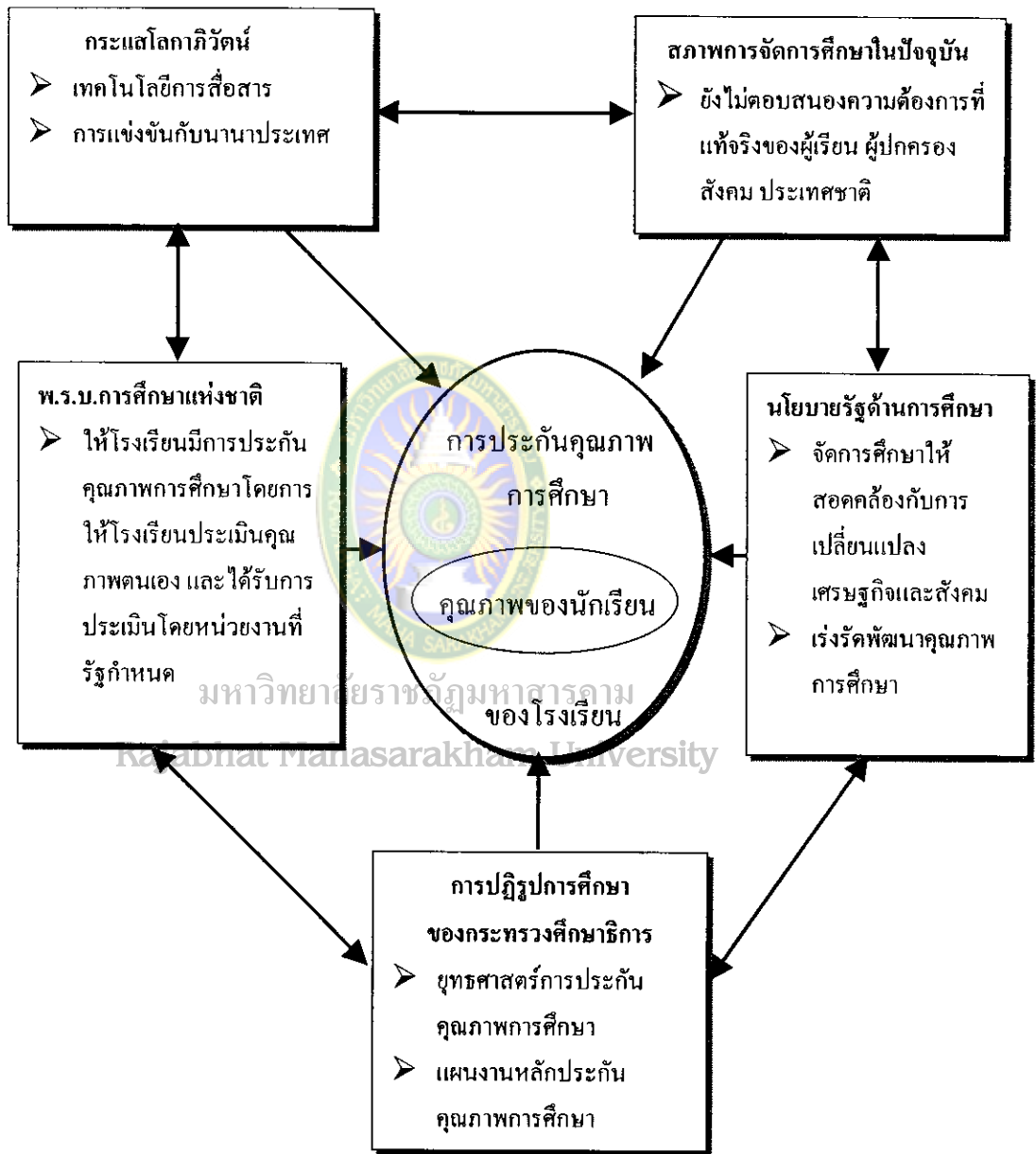
4.1 ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ความเป็นมาของการประกันคุณภาพทางการศึกษา Cryer (อ้างอิงจาก สงบ ลักษณะ. 2540 : 12-13) ได้กล่าวถึงหลักการและแนวคิดก่อนที่นำมาสู่ระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาว่า โดยที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องให้ผลผลิตของสถาบันการศึกษามี คุณภาพตามที่กำหนด จึงควรกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Standards) ในด้านของคุณลักษณะ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การชี้วัดที่ชัดเจนของ ผลผลิต กระบวนการ และปัจจัยการจัดการศึกษาให้ ตรงตามความต้องการของชุมชน (Accountability) และควรมีการควบคุมคุณภาพ (Quality

Control) ตามรูปแบบการดำเนินงานขององค์การมาตรฐานอุตสาหกรรมสากล (International Organization for Standardization หรือ ISO) โดยสถานศึกษาต้องผ่านการรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษา (Accreditation) ด้วย ซึ่งประเทศอังกฤษได้ริเริ่มนำแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ตามระบบมาตรฐานอุตสาหกรรมแห่งราชอาณาจักร หมายเลข 5750 (BS 5750) ว่าด้วย มาตรฐานของระบบคุณภาพมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นองค์ประกอบในการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) การตรวจสอบกลไกควบคุมคุณภาพ (Quality Audit) และการประเมินคุณภาพการเรียนการสอน (Quality Assessment) ต่อมาแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษานี้ได้แพร่หลายไปยังวงการศึกษามากหลายประเทศทั่วโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 126)

สำหรับการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาประเทศอังกฤษได้มีการกำหนดกฎหมายการศึกษา ปี ค.ศ. 1992 ให้จัดตั้งสำนักงานมาตรฐานการศึกษา (Office for Standards in Education : OFSTED) ขึ้นในการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้ตรวจการโรงเรียนสมเด็จพระราชินีในอังกฤษ (Her Majesty's Chief Inspector of School in England : HMCI) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 161)

ในประเทศไทยได้มีการนำระบบการประกันคุณภาพมาใช้เป็นกลไกในการจัดการศึกษาในหลายสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ในกรณีนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เตรียมการจัดตั้งองค์การการประเมินผลและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติโดยมีหลักการในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติในทุกระดับ จัดให้มีหน่วยงานประเมินคุณภาพและมาตรฐานภายนอก และหน่วยงานเครือข่ายการประเมินคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดระบบการประเมินผลเป็น 2 ระบบคือ ระบบการประเมินผลภายในและระบบการประเมินผลภายนอก ซึ่งพัฒนารูปแบบของสำนักมาตรฐานการศึกษาประเทศอังกฤษมาประยุกต์ใช้สำหรับการศึกษาระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษานอกโรงเรียน และศูนย์เยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 201-202) สำหรับเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องมีการประกันคุณภาพในสถานศึกษานั้นมีอยู่หลายประการ เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ การไหลบ่าของวัฒนธรรมของโลก สภาพการจัดการศึกษาของประเทศในปัจจุบันที่ยังไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม เป็นต้น ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 7 แสดงเหตุผลที่ต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย (กรมสามัญศึกษา . 2543 : 2)

4.2 ความหมายของการประกันคุณภาพ

ความหมายของการประกันคุณภาพในทางภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ในลักษณะที่สอดคล้องกัน ดังเช่น

Hoyle (1994 : 18 ; อ้างอิงจากธัญญาณี สังขารมย์. 2543 : 24) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ คือ การปฏิบัติการทั้งหมดที่ได้รับการวางแผนเตรียมการและจัดทำเป็นระบบ ที่จำเป็นต่อการเอื้ออำนวยให้ผู้ผลิตมีความเชื่อมั่นว่า ผลผลิตหรือบริการของตนจะสามารถตอบสนองต่อข้อกำหนดด้านคุณภาพที่ระบุไว้

Greener (อ้างอิงจาก Kirschling. 1991 : 4) และ ANSI / ASQC (อ้างอิงจาก Mitra. 1998 : 11) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพที่มีความหมายสอดคล้องกันว่า การประกันคุณภาพ คือ กระบวนการวางแผนหรือระบบการปฏิบัติที่จำเป็นทั้งหมดที่ได้เตรียมการไว้เพื่อสร้างความมั่นใจว่า สินค้าหรือบริการที่ผลิตจะตอบสนองความพึงพอใจตรงความต้องการได้

กรมอาชีวศึกษา (2539 : 13) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง “การปฏิบัติการทั้งหมดตามระบบและแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อให้ได้มาซึ่งความเชื่อมั่นว่า ผลผลิตหรือบริการนั้นเป็นไปตามคุณภาพที่ต้องการ จากข้อมูลดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพทางในความหมายภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมหมายถึง การดำเนินการหรือการปฏิบัติงานทั้งหมดตามที่ได้มีการเตรียมการผลผลิตหรือการบริการสามารถตอบสนองต่อข้อกำหนดด้านคุณภาพที่ระบุไว้

4.3 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

ในทางการศึกษามีนักวิชาการศึกษา สถาบันและหน่วยงานการศึกษาได้ให้ความหมายของประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในลักษณะที่มีความสอดคล้อง อาทิเช่น

Cryer (1996 : 22 ; อ้างอิงจากสงบ ลักษณะ. 2540 : 19) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการให้การศึกษาจะสนองต่อคุณภาพที่กำหนด

Harman (1996 : 6) ได้กล่าวถึงความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าเป็นกลไกและกระบวนการของสถานศึกษาที่กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การรักษาและการส่งเสริมคุณภาพของผลผลิตของสถานศึกษา และสามารถทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไว้วางใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีการควบคุมคุณภาพการปฏิบัติงาน และผลผลิตที่มีมาตรฐานตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้

Murgatoyd and Morgan (1994 : 45) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ การกำหนดความแน่นอนของมาตรฐาน วิธีการและคุณภาพของความต้องการโดยผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ประกอบด้วย การตรวจสอบหรือการประเมินผลมีการกำหนดขอบเขตการตรวจสอบเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานที่กำหนด

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (อ้างอิงจาก วารินทร์ สิ้นสูงสุด. 2542 : 88) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง “การประกันว่าโปรแกรมหรือสถาบันดำเนินงานบรรลุตามพันธกิจและเป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ผลเสีย (คือ นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุนหรือสังคมโดยรวม)”

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา (2541 : 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพคือ กิจกรรมหรือการปฏิบัติการใดๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้วจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าจะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่ประสงค์และการประกันคุณภาพจะมีประสิทธิผลก็ต่อเมื่อได้รับการประเมินผลการดำเนินการของระบบการผลิตบัณฑิตและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของบัณฑิตอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้มีการทบทวน และติดตามกระบวนการผลิตได้โดยใกล้ชิด

กรมสามัญศึกษา (2542ข : 14) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ การดำเนินการต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนที่ได้วางไว้เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542ก : 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่า สถานศึกษามีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะต่าง ๆ ตามมาตรฐานคุณภาพที่หลักสูตรต้องการ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาจะต้องมีการวางแผน และดำเนินการจัดการศึกษาตามภาระหน้าที่อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพโดยชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย

จากความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโดยนัยของความหมายนั้นแตกต่างกันตามบริบทของสถาบันหรือหน่วยงาน แต่มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามแนวคิดที่ตรงกันคือ ผู้จัดการศึกษาพยายามสร้างความเชื่อมั่นของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจจากผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม โดยรับประกันคุณภาพการศึกษาของผู้จบการศึกษาว่าเมื่อจบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐาน

และคุณลักษณะที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องตามนโยบายการศึกษาของรัฐและตรงตามความต้องการสังคม ขณะเดียวกันก็ยังเป็นการให้การรับประกันคุณภาพการศึกษาในด้านการจัดการของสถานศึกษาว่ามีกระบวนการปฏิบัติการคุณภาพโดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาการวางแผน ควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบ ตลอดเวลาอย่างมีระบบ

4.4 กรอบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

Cryer (1996 : 22 ; อ้างอิงจากสงบ ลักษณะ. 2540 : 19-22) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษา มี 4 องค์ประกอบ คือ

1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพ (Quality Standards) เป็นการกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของสังคม มีการกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การชี้วัด เพื่อเป็นเป้าหมายของผู้เกี่ยวข้อง

2. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) โดยกำหนดการวางแผนระบบการ จัดการบริหารภายในให้ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางดำเนินการนำไปสู่มาตรฐานคุณภาพที่กำหนดสอดคล้องกับการจัดองค์การ มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น เครื่องอำนวยความสะดวกในด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ แผนการปฏิบัติงาน แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน การรายงานผล การปฏิบัติตามแผน เป็นต้น

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) คือการกำหนดระบบประเมินภายในของสถานศึกษาในด้านคุณลักษณะของผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา จัดการประเมินเป็นการต่อเนื่องเพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน ของนักเรียน นำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาระบบการเรียนการสอน และจัดทำรายงานผลการประเมินเป็นลักษณะข้อมูลสะสมส่วนบุคคลของผู้เรียน (Portfolio หรือ Black Folder)

4. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) เป็นระบบที่ส่งเสริมการบริหารจัดการของสถานศึกษาซึ่งอาจประกอบด้วยคณะกรรมการการศึกษาของสถานศึกษา ผู้แทนของชุมชนในท้องถิ่น หรือผู้บริหารสถานศึกษาต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงกันและอาจมีผู้แทนของชุมชนในท้องถิ่นร่วมเป็นคณะทำหน้าที่พิจารณาองค์ประกอบของสถานศึกษาจากข้อมูลของเอกสาร โครงการ แผนงาน รายงาน หรือจัดคณะเยี่ยมชมเพื่อหา ข้อมูลเสริมบางจุด (On-the-Spot-Check) เพื่อให้การรับรองว่าสถานศึกษามีการวางแผน การจัดการ การปฏิบัติงานและคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนตรงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เพื่อแนะนำส่วน

ที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้การเสริมแรงและยกย่องเชิดชูเกียรติในส่วนที่ประสบความสำเร็จ และให้เวลาสถานศึกษาพยายามพัฒนาคุณภาพให้เข้าใกล้สู่เกณฑ์มาตรฐานก่อนจะมีการติดตามประเมินตรวจสอบครั้งต่อไป

Doherty (1994 : 11) ได้กล่าวถึงหลักการประกันคุณภาพและการควบคุมคุณภาพในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้

1. **การประกันคุณภาพ (Quality Assurance)** เป็นระบบหลักที่สร้างความเชื่อมั่นโดยการรับประกันว่าจะไม่มีข้อผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้นในด้านการศึกษการประกันคุณภาพเป็นการตรวจสอบจุดประสงค์ต่าง ๆ ความสามารถ วิธีการ การยกระดับมาตรฐานคุณภาพและการกำหนดเกณฑ์คุณลักษณะของผู้เรียน แผนงานต่าง ๆ และแนวปฏิบัติงาน
2. **การควบคุมคุณภาพ (Quality Control)** เป็นระบบการควบคุมภายในสถานศึกษา โดยใช้การดำเนินการตรวจสอบอย่างละเอียดเพื่อป้องกัน ติดตาม แก้ไขข้อผิดพลาดในกระบวนการดำเนินงาน การควบคุมคุณภาพพิจารณาข้อมูลย้อนกลับจากคณะบุคคล นักเรียน ผู้ปกครองรวมทั้งข้อมูลด้านอุดมการณ์ ซึ่งโดยทั่วไปการควบคุมคุณภาพเป็นการตรวจสอบและทบทวนความเหมาะสมของเกณฑ์ แผนงาน และการปฏิบัติงาน
3. **การบริหารคุณภาพ (Quality Management)** เป็นกระบวนการที่ถูกจัดไว้โดยสมบูรณ์แบบเพื่อรับประกันคุณภาพของการดำเนินงานต่าง ๆ ที่สามารถนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จได้ ในทางการศึกษาการบริหารคุณภาพเน้นการบริหารในด้านการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน หลักสูตร กลยุทธ์ในการวางแผนเพื่อเป็นแนวทางและวิธีการในการปฏิบัติการจัดทำหลักฐานต่าง ๆ การตรวจสอบและการทบทวนผลการเรียนของผู้เรียน
4. **การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit)** เป็นกระบวนการตรวจสอบภายในของสถานศึกษาและการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก เกี่ยวกับระบบการบริหารคุณภาพของโรงเรียนว่า การดำเนินการเป็นไปตามระบบที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยพิจารณาความเหมาะสมจากข้อมูลเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ
5. **การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment)** เป็นการตัดสินผลการปฏิบัติงานโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบด้วยการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเป็นผู้ประเมินเองและการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกเพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
6. **การยกระดับมาตรฐานคุณภาพ (Quality Enhancement)** เป็นระบบที่สร้างจิตสำนึกและความมั่นคงในการปรับปรุงคุณภาพของการปฏิบัติงานในทุก ๆ ขั้นตอน

เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรให้ตรงตามสภาพความต้องการของสถานศึกษา รวมทั้งการจัดกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

ตามที่ Cryer และ Doherty กล่าวไว้อาจสรุปได้ว่า การดำเนินการในการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพ กระบวนการของการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การบริหารงานคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การประเมินคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

สำหรับการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 ก : 3 - 4) ได้กำหนดกระบวนการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย แนวทางการดำเนินงาน 3 ประการ คือ ประการแรก การควบคุมคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐาน โดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติและจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาไว้เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพต่อไป ในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานกระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษาและ/หรือต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดทำแผนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สื่อ การพัฒนาครู และบุคลากร ธรรมเนียมสถานศึกษา การเรียนการสอน การแนะแนว และการวัดผลประเมินผล ประการต่อมาเป็นการตรวจสอบ ทบทวนและแทรกแซง คุณภาพการศึกษา คือ การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาหรือต้นสังกัด และกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นการยืนยัน ช่วยเหลือ สนับสนุน ใฝ่ระวัง ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาโดยสถานศึกษาทำการตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเองเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และรายงานผลต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา และให้เขตพื้นที่การศึกษาหรือต้นสังกัด ทำการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการทำการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาในภาพรวมของประเทศ ประการสุดท้ายเป็นการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นการประกันคุณภาพภายนอกโดยสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อประเมินและรับรองสถานศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

จากแนวคิดและกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดไว้ก็เพื่อเป็นแนวทางในการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานในสังกัดนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องตามนโยบายและตามความเหมาะสมกับโครงสร้าง หน้าที่ ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของแต่ละกรม

4.5 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา

4.5.1 นโยบาย กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเร่งรัดส่งเสริม และพัฒนาให้สถานศึกษาเข้าสู่การประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกันและรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาไว้ โดยมุ่งเน้นให้มีกลไกการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เหมาะสม ร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา โดยส่งเสริมให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานการศึกษาและได้รับการประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและจัดให้มีการเผยแพร่ ข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้สังคมได้ทราบ (กรมสามัญศึกษา, 2542ข : 4-5)

4.5.2 แนวคิด กรมสามัญศึกษา (2542ข : 6-7) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการประกันคุณภาพของกรมสามัญศึกษา ซึ่งมีแนวคิดหลัก 5 ประการ พอสรุปได้ดังนี้

1) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Child-Centered Development) โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคน ได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพและมีคุณภาพได้มาตรฐาน

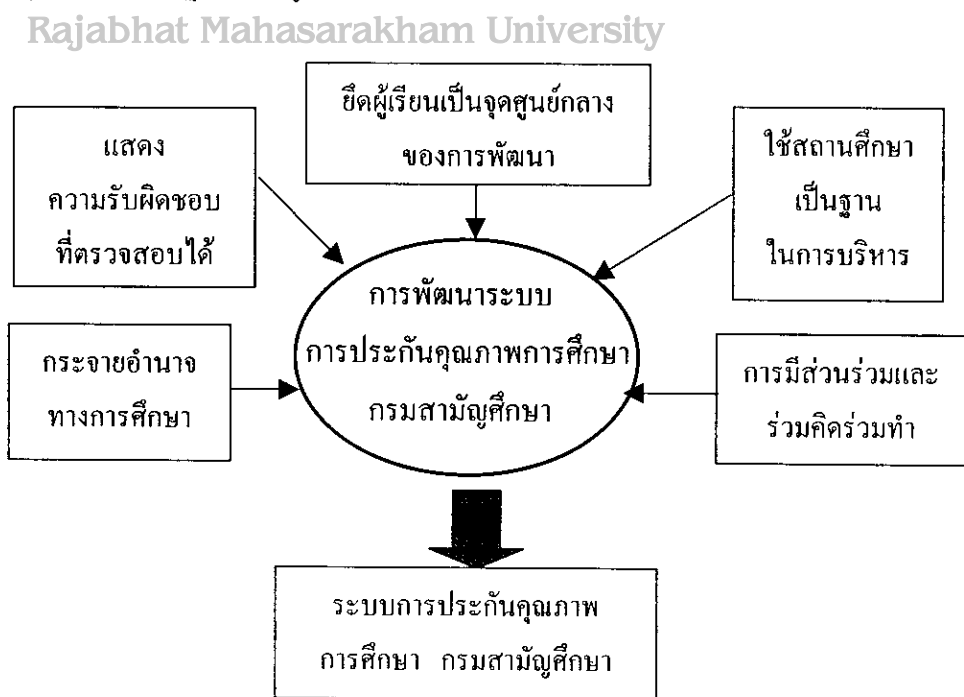
2) การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management) ที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจบริหารการศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยมีความเชื่อว่าสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิตคือ ผู้เรียนมีคุณภาพ จึงเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา เพิ่มความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้และเป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่สถานศึกษา ชุมชนและสังคมร่วมมือกันจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3) การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and Collaboration) โดยมีแนวคิดที่เชื่อว่า การให้ทุกคนทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมคิดและร่วมดำเนินการในการจัดการศึกษาตลอดจนส่วนร่วมในกระบวนการประเมินและประกันคุณภาพ

การศึกษาจะทำให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ จึงมุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชน ที่ทุกคนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับบุคคลทุกคนและกับสังคมโดยรวม เพราะการศึกษาเป็นเรื่องของทุกคน (All for Education)

4) การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้เสียกับการศึกษา (Stakeholders) เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือ โดยสร้างความตระหนักในคุณประโยชน์ของการ ศึกษาและผลกระทบกับการศึกษาที่จะเกิดขึ้นเป็นการตอบสนองความต้องการเป็นที่ยอมรับ ของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

5) การแสดงความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability) เป็น แนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานต้นสังกัดตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันและสร้าง ความเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริงจากแนวคิดในการประกันคุณภาพ ดังกล่าวสรุปได้ดังปรากฏในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 8 แสดงกรอบแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษาของ กรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา. 2542ข : 8)

4.5.3 องค์ประกอบหลักของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา (2542ข : 9-10) ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาสิ่งสำคัญ 3 ส่วนซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ การควบคุมคุณภาพ การศึกษา การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

ในการควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินการเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Educational Standards) เพื่อดำเนินงานให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านผลผลิต (Output) ปัจจัย (Input) และกระบวนการ (Process) ซึ่งจะประกอบเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินการเพื่อพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ประกอบด้วย การดำเนินการพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนการสอนรวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit and Intervention) เป็นกระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูล สารสนเทศในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การดำเนินการรวม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง (School Self Evaluation) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาแล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ขั้นตอนต่อมาเป็นการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการศึกษาว่าได้ดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดหรือไม่ แล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ขั้นตอนสุดท้าย เขตพื้นที่ศึกษากำหนดมาตรฐานการปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

สำหรับการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Quality Accreditation) เป็นกระบวนการพัฒนาการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินงาน

ของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาเมื่อผ่านการประเมินจะได้ไปรับรองมาตรฐานการรักษาคุณภาพการศึกษาให้สถานศึกษาเพื่อระวังรักษาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาตลอดระยะเวลาที่ให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา จากองค์ประกอบหลักการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษาดังกล่าว ปรากฏดังโครงสร้างของการประกันคุณภาพการศึกษาในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 9 แสดงโครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา

(กรมสามัญศึกษา. 2542ข : 11)

4.6 การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ปัจจุบันมีกระแสเรียกร้องที่รุนแรงกล่าวคือความต้องการการศึกษาที่มีคุณภาพ ต้องการให้มีการตรวจสอบ ผู้ปกครองต้องการรู้ว่าบุตรหลานของตนเมื่ออยู่ในสถานศึกษาทำอะไรได้ดีเพียงใด และชุมชนต้องการที่จะมั่นใจว่าสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ได้ตามมาตรฐาน หนึ่งสถานศึกษาที่มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องเป็นสถานศึกษาที่มุ่งมั่นจะสร้างระบบคุณภาพให้นักเรียน (ผลผลิต) มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน (ลูกค้า) จะเห็นว่าสถานศึกษาที่ไม่มีเด็กเข้าเรียน หรือมีเสียงกล่าวขานว่าผู้บริหารไม่อยู่สถานศึกษา ผู้บริหารเผด็จการ ทูจริด ปล่อยปละละเลย ขาดภาวะผู้นำ ผู้สอนทิ้งห้องเรียนไม่เอาใจใส่ผู้เรียน ชอบใช้อารมณ์ ใช้คำพูดทำลายผู้เรียน ฯลฯ คำกล่าวเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในสถานศึกษา ดังนั้น ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นการรับประกันระบบ การบริหารคุณภาพขององค์กร เป็นการสร้างความมั่นใจว่าผลผลิตเมื่อออกมาจากกระบวนการ แล้วจะมีคุณภาพที่ดีตรงตามความต้องการของลูกค้า

4.6.1 หลักการ/แนวคิด ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของการจัดการศึกษา สถานศึกษาจะต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน นั่นคือผลผลิตต้องตอบสนองต่อลูกค้าและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ในด้านผู้ปกครองต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา สถานศึกษาต้องแสดงภาระหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบต่อมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งรวมทั้งมาตรฐานด้านผลผลิต ด้านปัจจัย และด้านกระบวนการ ในด้านผลผลิตสถานศึกษาจะต้องกำหนดมาตรฐานโดยคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อได้มีการจัดการศึกษาจนผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ก็จะกำหนดมาตรฐานให้สูงขึ้น และดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานด้านผลผลิตจะถูกยกระดับให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงมาตรฐานระดับเขตพื้นที่การศึกษาและมาตรฐานระดับชาติ นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ การจัดการศึกษา (Authorities) กล่าวคือมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งคุณภาพที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ คือคุณภาพของผลผลิต แต่การที่จะได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิตที่ลูกค้าพอใจนั้นจะต้องมาจากคุณภาพของกระบวนการ (Process Quality) และคุณภาพของบุคลากร (Human Quality) กระบวนการที่มีคุณภาพและคนที่มีคุณภาพเท่านั้น จึงจะสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพได้ และกระบวนการที่มีคุณภาพจะต้องเป็นกระบวนการที่ครบวงจร คนต้องได้รับการฝึกอบรม เพื่อให้ทำงานอย่าง

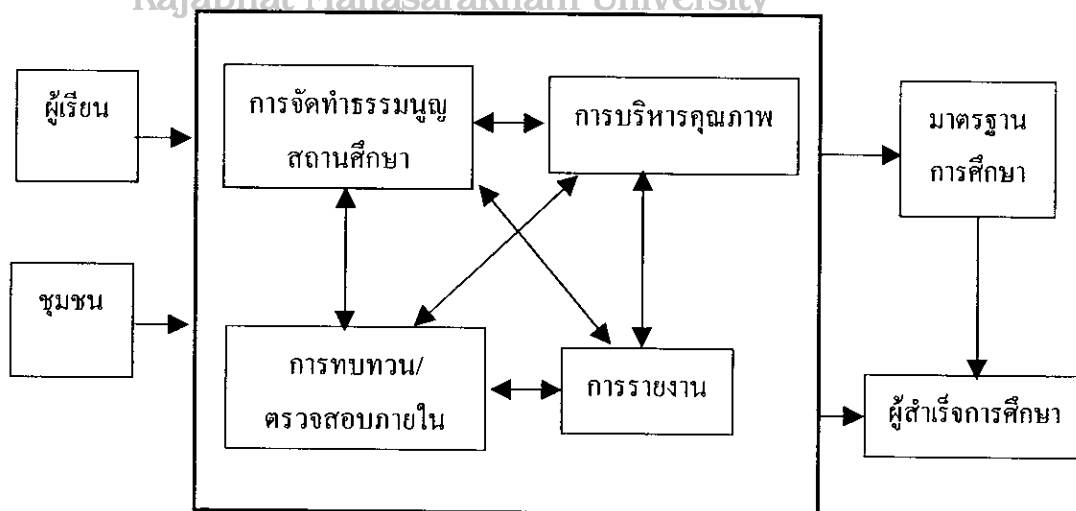
ถูกต้องมีประสิทธิภาพ รู้ถึงวิธีทำงานที่ถูกต้อง และจะต้องพัฒนาคุณภาพของคนในลักษณะที่สร้างบรรยากาศของการรักการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งจะทำให้มีการปรับปรุงงานและพัฒนาเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง

4.6.2 ระดับการประกันคุณภาพของสถานศึกษา สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542 : 154) ได้ให้แนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาไว้ 2 ระดับคือ

1) ระดับ **Accountability** หมายถึง สถานศึกษามีระบบการบริหารคุณภาพ (Quality management) ที่สร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชนซึ่งเป็นลูกค้า ผู้จบการศึกษา มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ในระดับนี้ผู้ปกครองและชุมชนจะเป็นผู้ยอมรับในคุณภาพของผู้จบการศึกษาโดยจะเข้ามาเกี่ยวข้องในรูปคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมรับผิดชอบและร่วมตัดสินใจดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

Accountability Framework (กระบวนการจัดการของสถานศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

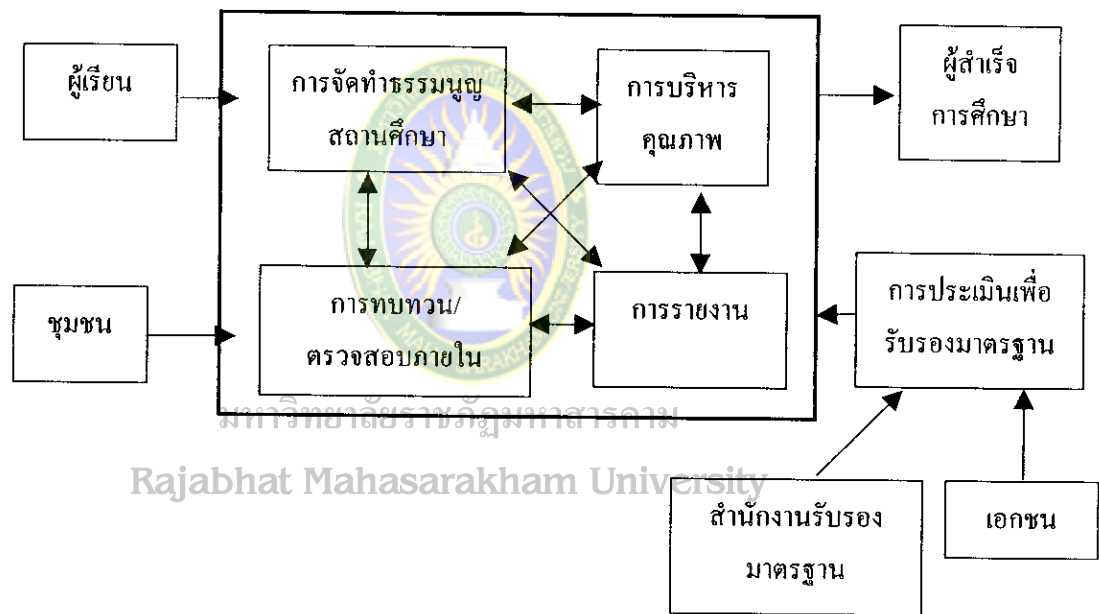
Rajabhat Mahasarakham University

แผนภูมิที่ 10 แสดงกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแบบ Accountability
(สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ . 2542 ข : 154 -155)

2) ระดับ **Accreditation** หมายถึง สถานศึกษามีระบบการบริหารคุณภาพ (Quality Management) ที่สร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ลูกค้ำว่าผู้จบการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีองค์การภายนอกเป็นผู้รับรองมาตรฐานการศึกษา ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

Accreditation Framework (กระบวนการจัดการของสถานศึกษา)

แผนภูมิที่ 11 แสดงกรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแบบ Accreditation (สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. 2542ข : 154 - 155)

4.6.3 บทบาทของสถานศึกษา สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542ค : 155) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาว่าสถานศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และสถานศึกษาจะต้องดำเนินการตามภาระงาน ต่อไปนี้

1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control)

1.1) การกำหนดมาตรฐาน

1.1.1) จัดทำมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นจากมาตรฐานชาติ โดยคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร

สถานศึกษา ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์การชุมชน ผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

1.1.2) จัดทำข้อมูลพื้นฐานด้านปัจจัย กระบวนการและผลผลิตของสถานศึกษา

1.2) การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา

1.2.1) พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนากระตุ้นใจให้ผู้ร่วมงานรู้จักและรักการเรียนรู้อยู่เสมอ เน้นให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดริเริ่ม เพื่อการสร้างสรรค์ปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

1.2.2) มีการสร้างจิตสำนึกของผู้ร่วมงานให้เห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพจะต้องปรับปรุงคุณภาพอยู่ตลอดเวลาและเป็นหน้าที่ของทุกคน

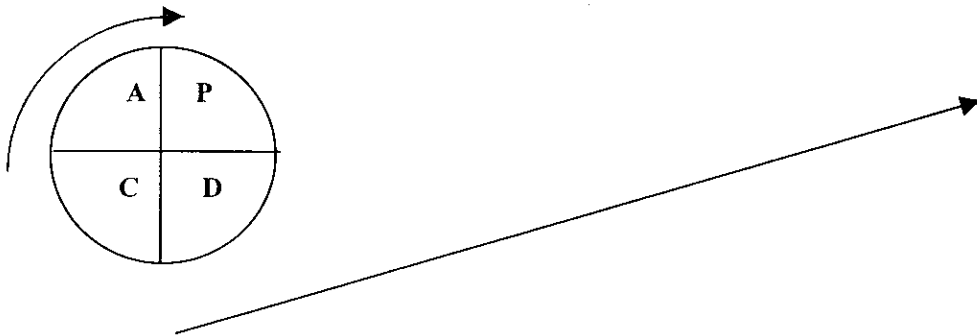
1.2.3) เป็นสมาชิกชมรมวิชาชีพครูหรือสมาชิกชมรมทางวิชาการของเขตพื้นที่การศึกษาและเป็นเครือข่ายศูนย์วิทยบริการ

1.2.4) จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

1.2.5) พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

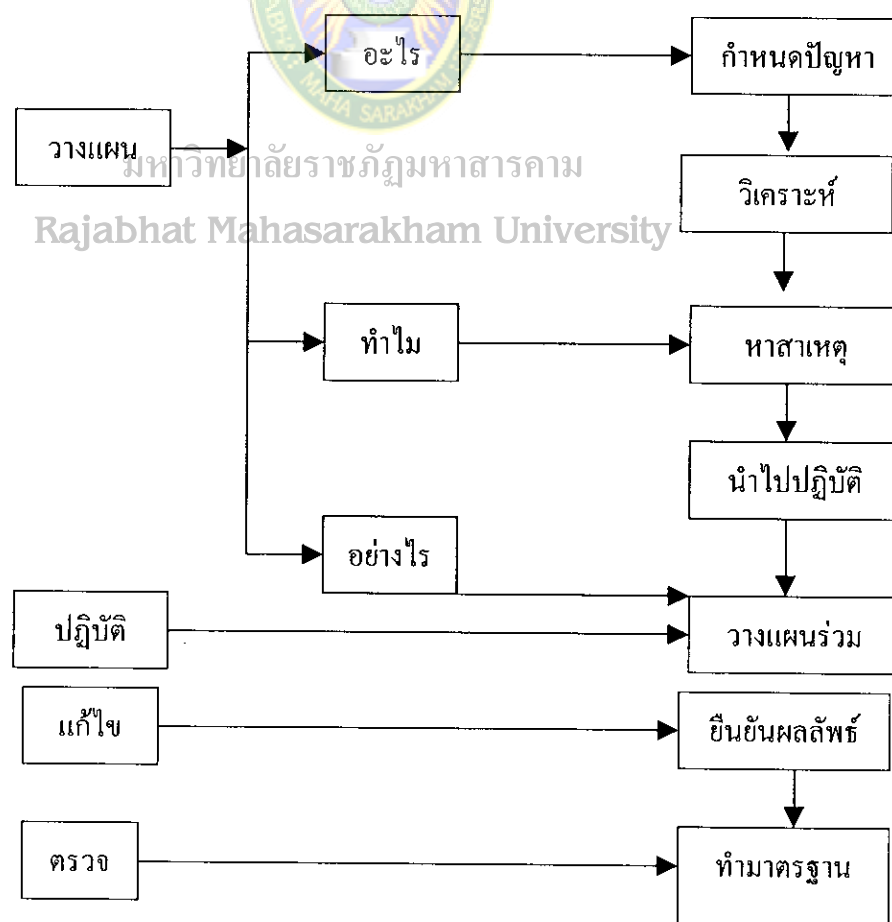
1.2.6) ดำเนินการบริหารคุณภาพ (Quality Management) โดยมุ่งเน้นผลผลิต (นักเรียน) ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ดังนี้

(1) ควบคุมคุณภาพและประเมินตนเองในทุก ๆ ปี กิจกรรมของกระบวนการบริหาร และกระบวนการจัดเรียนรู้ โดยใช้วงจรควบคุมคุณภาพ (Quality Control Circle) PDCA ของเดมมิ่ง

แผนภูมิที่ 12 แสดงวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA (กรมวิชาการ, 2541 ข : 39)

แนวคิดของวัฏจักร PDCA นี้ ดร. วอลเตอร์ ชิวฮาร์ท เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกใน ค.ศ. 1939 และ ดร.เอดวาร์ด เดมมิ่ง เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ. 1950 จนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในชื่อวัฏจักรเดมมิ่งหรือวงจรควบคุมคุณภาพ จัดเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพ ศ.ดร.ฮิโตะชิ คูเม กล่าวว่าจุดมุ่งหมายที่แท้ของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมีใช้เพียงแค่การปรับแก้ ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากมาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้นแต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและอย่างมีการ วางแผน PDCA ที่ก้าวหน้าได้สูงขึ้นเรื่อย ๆ วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA (กรมวิชาการ. 2541ข : 39-41) มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan) ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do) ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check) ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act) ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 13 แสดง กระบวนการ PDCA (กรมวิชาการ. 2541 : 41)

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการ เริ่มต้นลงมือปฏิบัติ (Do) ซึ่งแผนงานที่ดีนั้นต้องมีลักษณะ 6 ประการนี้ คือ

1. **Realistic** เป็นข้อเท็จจริง
2. **Understandable** สามารถเข้าใจได้
3. **Measurable** สามารถวัดได้
4. **Behavioral** สามารถนำไปปฏิบัติได้
5. **Achievable** นำไปสู่ความสำเร็จที่พึงประสงค์ได้

การวางแผนจะต้องกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน และกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

6. กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน และถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นได้

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะดังนี้
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

1. **การวางแผนกำหนดการ**
 - 1.1 การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ
 - 1.2 กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง
 - 1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ
2. **การจัดการแบบเมทริกซ์** การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ
3. **การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน**
 - 3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ
 - 3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสม
 - 3.3 พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่ เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล

3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอน เปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

4. การรายงาน จะเสนอผลการประเมิน รวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว

4.1 รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์

4.2 รายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action) ผลของการ ตรวจสอบหากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐานให้แก้ไขปัญหาดตามลักษณะปัญหาที่ค้นพบ ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกันเพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการการยับยั้ง การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน การประชุมเกี่ยวกับ กระบวนการทำงาน ดังแสดงในแผนภูมิที่ 15 (หน้า 66)

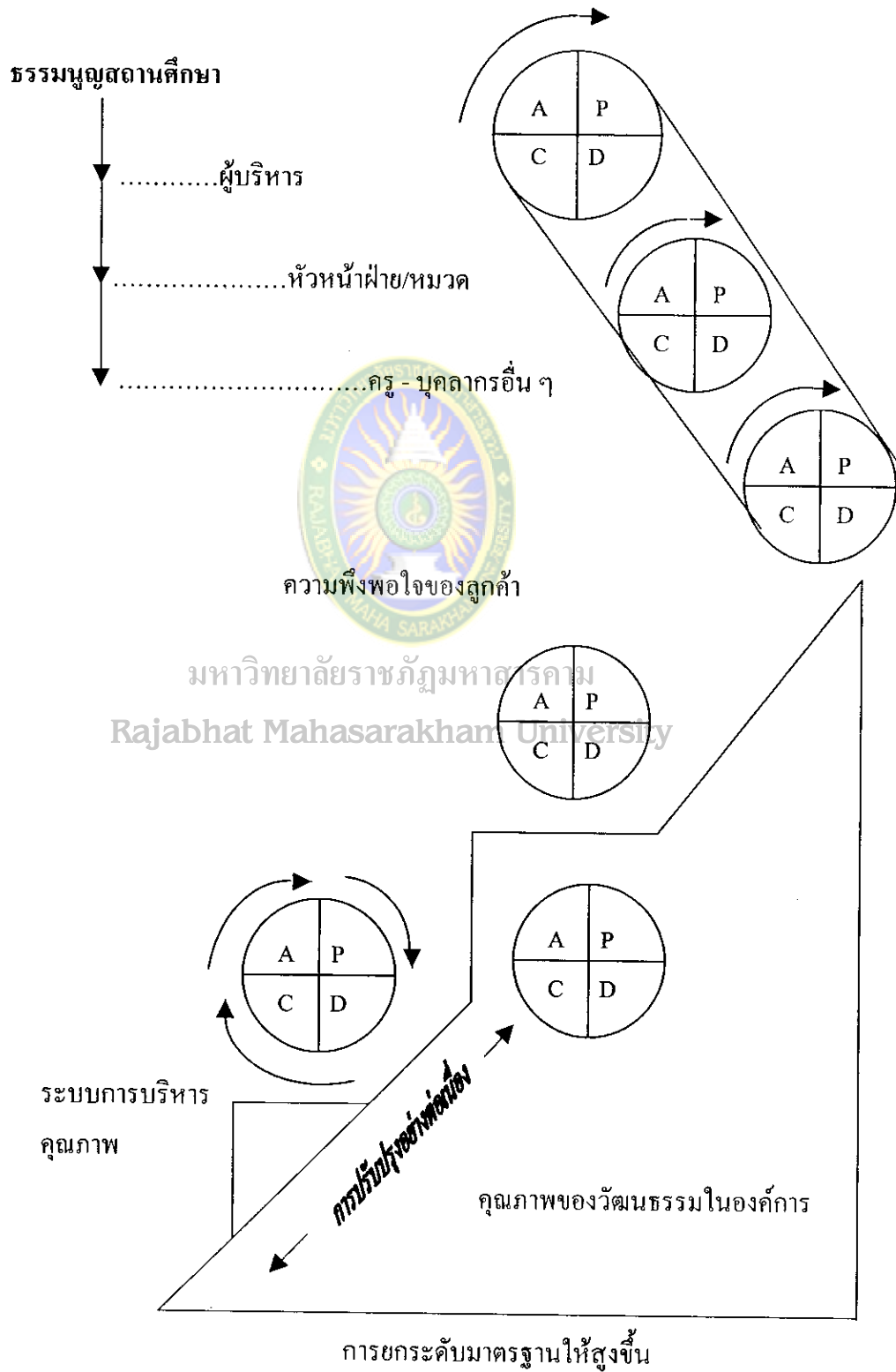
(2) มีการทำงานเป็นมาตรฐานโดยควบคุมกระบวนการตามเอกสารคู่มือ 3 ระดับที่จัดทำขึ้น ได้แก่ คู่มือนโยบาย คู่มือขั้นตอนการทำงาน / แนวปฏิบัติ / วิธีการ คู่มือการทำงาน / แผนการสอน (แผนการจัดการเรียนรู้)

(3) ต้องให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วม (Total Participation) เพื่อให้พลังที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดของทุกคนในองค์กร ร่วมกันพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า และความต้องการที่เปลี่ยนแปลง

(4) มีการทำงานเป็นทีมในทุกระดับ เน้นให้ทุกคนมีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งจะส่งผลให้ปรับปรุงและสร้างขวัญกำลังใจ และทัศนคติที่ดี

1.2.7) พัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

1.2.8) ระดมความร่วมมือจากชุมชนและเอกชน

แผนภูมิที่ 14 แสดงการควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของทุกระดับ
 ที่เชื่อมโยงกัน (กรมวิชาการ. 2541 ข : 39 -41)

2) **ตรวจสอบคุณภาพ** หรือการทบทวนคุณภาพภายใน (Internal Audit or Internal School Review)

2.1) สถานศึกษาต้องดำเนินการทบทวนคุณภาพภายในด้านคุณภาพ สถานศึกษาและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ทุกปี โดยคณะทำงานของสถานศึกษา

2.2) นำผลการทบทวนคุณภาพมาดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

3) **การประเมินคุณภาพการศึกษา** สถานศึกษาควรกำหนดให้มีการประเมินความก้าวหน้า และประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการของสถานศึกษาในทุกๆ แผนงาน แล้วนำผลมาพัฒนาปรับปรุง

4.6.4 แนวทางดำเนินงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา

ในการดำเนินการประกันคุณภาพของสถานศึกษา กรมสามัญศึกษา (2542 ข : 23) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาจะต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องตามโครงสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมสามัญศึกษาได้เสนอแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน คือ

1. **การศึกษาและการเตรียมการ** เพื่อสร้างการรับรู้ ความตระหนัก และการยอมรับและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ที่จะทำให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมพร้อมใจ โดยจัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษา พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และสร้างสื่อ เอกสาร คู่มือ และเครื่องมือต่าง ๆ จัดการให้การศึกษาแก่ครูและบุคลากรเพื่อทราบแนวคิด การประกันคุณภาพการศึกษา และตั้งคณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อกำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ สร้างทีมงาน และพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงาน (กรมสามัญศึกษา, 2542ง : 26)

2. **การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา** มีองค์ประกอบในการดำเนินการคือ

2.1 **การจัดทำมาตรฐานคุณภาพการศึกษา** สถานศึกษาสามารถกำหนดมาตรฐานการศึกษาของตนเองโดยนำแนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้านคือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหาร การร่วมคิดร่วมทำ การกระจายอำนาจและการแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ โดยมาตรฐานของสถานศึกษาจะต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานการศึกษาระดับชาติและมาตรฐานการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ทั้งนี้